

Nr 76.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående åtgärder till sockerbetsodlingens stödjande; given Stockholms slott den 5 februari 1932.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

B. v. Stockenström.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 februari 1932.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet von Stockenström, anför:

Jag anhåller att få för Kungl. Maj:t anmäla föreliggande fråga angående vissa åtgärder till den svenska sockerbetsodlingens stödjande.

Inledningsvis vill jag erinra, att mellan de svenska sockerfabriksaktiebolagen och de enskilda sockerbetsodlarna ingingos, efter förhandlingar under hösten 1926 inför en av Kungl. Maj:t tillsatt kommission, kontrakt angående leverans av sockerbetor under de fem åren 1927—1931. Dessa femårskontrakt innehöllo, bland annat, att till grund för beräkningen av betpriset skulle läggas medelpriset å 1 kilogram krossad melis (K 5) en-

ligt svenska sockerfabriksaktiebolagets priskurant vid försäljning till engrossister under tiden från den 1 februari det år, betorna odlades, till den 31 januari nästföljande år, sedan därifrån dragits dels sockerskatten¹ och dels den i noteringen ingående engrosrabatten utgörande 4 procent av bruttopriset. Det sålunda framräknade effektiva krossmelispriset skulle utgöra grundtalet för betprisberäkningen. För 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt utgjorde priset 6.5 gånger nämnda grundtal (= grundpriset). För varje $\frac{1}{10}$ procent ökning eller minskning i medelsockerhalten skulle betpriset röna ett tillägg eller avdrag av 1 öre för 100 kilogram betor. Odlare ägde viss rätt att för ett år i sänder efter anmälan minska den i kontraktet tecknade arealen ned till hälften.

1929 års
riksdag.

Sedan sockerpriserna, på grund av förhållandena å världsmarknaden, under senare delen av 1928 börjat starkt nedgå, uppkom fråga om vidtagande av särskilda åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande i den i kontrakten förutsatta omfattningen. Efter verkställd utredning avlät Kungl. Maj:t sålunda den 9 januari 1929 proposition, nr 7, till riksdagen, vari föreslogs höjning av tullsatsen å raffinerat socker med 3 öre för kilogram. Vid riksdagen väcktes även åtskilliga motioner i ämnet, av vilka vissa avsågo att genom anvisande av särskilt anslag å riksstaten bereda möjlighet till förbättrande av betpriset. Sedan sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet i utlåtande nr 1 tillstyrkt anvisande av anslag för nyssnämnda ändamål, avtog emellertid 1929 års riksdag samtliga föreliggande förslag om åtgärder till den inhemska sockerbetsodlingens säkerställande.

1930 års
riksdag.

Den 1 november 1929 upptog Kungl. Maj:t sockerfrågan till förnyad behandling. Därvid beslöt Kungl. Maj:t bemyndiga chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla sakkunniga att inom departementet biträda med utredning och upprättande av förslag i sockerfrågan. De jämlikt nämnda bemyndigande tillkallade utredningsmännen (1929 års sockersakkunniga) avgävo i skrivelse den 28 januari 1930 redogörelse för vad dittills framgått av deras utredning. Med skrivelsen följde i form av bilagor ett antal genom utredningsmännens försorg utförda specialundersökningar. Nämnda skrivelse med tillhörande specialundersökningar blev såsom bilaga fogad till Kungl. Maj:ts proposition nr 82 till 1930 års riksdag. I sagda proposition förnyades förslaget om höjning av raffinadtullen med 3 öre för kilogram. Inom riksdagen framfördes motionsvis även sist sagda år förslag om anvisande av anslag till sockerbetsodlingens stödjande. Med godkännande av sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets i ämnet avgivna utlåtande nr 1 beslöt riksdagen (skr. nr 65) att för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra förslagsanslag av 3,800,000 kronor att användas för utlämnande, i huvudsaklig överensstämmelse med vissa av utskottet föreslagna grunder, av visst tillägg till pri-

¹ Sockerskatten borttogs från och med den 1 juli 1929.

set för 1930 års sockerbetsodling. Enligt sagda grunder skulle tillägget utgöra per 100 kilogram betor skillnaden mellan 2 kronor 45 öre och det enligt betodlingskontraktet utgående grundpriset för betor med 16 procent sockerhalt. För erhållande av tilläggspris gällde i huvudsak, att odlare, som före 1930 tecknat flerårskontrakt, skulle under sagda år verkställa odling på en areal av minst 70 procent av den i kontraktet ursprungligen tecknade, därvid tilläggspris utgick för betor från hela den odlade arealen, i den mån denna ej översteg den ursprungligen tecknade arealen. Därjämte förutsattes, att sockerfabriksaktiebolagen i enlighet med därom till 1929 års sockersakkunniga gjorda utfästelser skulle av egna medel lämna betodlarna visst fraktbidrag på sätt framgår av följande uppställning.

Fraktkostnad per 100 kg betor	Betodlarnas andel
intill 8 öre	hälften
8 intill 12 öre	4 öre
12 » 16 »	5 »
16 » 20 »	6 »
20 » 24 »	7 »
24 öre och däröver	8 » .

I nyssnämnda, av riksdagen godkända utskottsutlåtande anfördes, bland annat, att utskottet förutsatte, att de betodlare, som använde lejd arbetskraft för betskötsel och betupptagning, under 1930 icke erbjöde sämre villkor för detta arbete, än vad som i detta avseende i allmänhet hade gällt i orten under åren närmast före 1929. Vidare uttalades i utskottsutlåtandet, i anledning av en i motionen I:247 gjord hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående möjligheterna för den svenska sockerindustrien att genom koncentration och omläggning av fabrikationsmetod nedbringa sina tillverkningskostnader samt angående den jämkning beträffande nu gällande tullsatser, som härför kunde vara erforderliga, att utskottet ansåge det vara ett viktigt önskemål, att till förutsättningslös undersökning upptoges i motionen berörda spörsmål.

Vid anmälan den 14 mars 1930 av riksdagens nyssnämnda skrivelse beslöt Kungl. Maj:t, bland annat, att ställa det av riksdagen för budgetåret 1930/1931 anvisade extra förslagsanslaget å 3,800,000 kronor till statskontorets förfogande att användas för därmed avsett ändamål, varefter Kungl. Maj:t den 20 september 1930 meddelade föreskrifter angående anordnande av kontroll rörande användningen av från anslaget utanordnade belopp.

Efter framställning av 1929 års sockersakkunniga och vederbörandes hörande uppdrog Kungl. Maj:t den 22 augusti 1930 åt nämnda sockersakkunniga att i egenskap av undersökningsmyndighet enligt lagen den 18

juni 1925 om undersökning angående monopolistiska företag och sammanlutningar verkställa undersökning rörande de svenska sockerfabriksaktiebolagens inverkan på prisförhållandena å sockerbetor och socker inom landet. Vid sidan av ifrågavarande undersökning, till vars resultat jag senare återkommer, fortsatte de sakkunniga sitt allmänna utredningsarbete i sockerfrågan. Med skrivelse den 15 december 1930 överlämnade 1929 års sockersakkunniga av dem sålunda verkställd utredning (stat. off. utr. 1930: 35) rörande de med sockerfrågan sammanhängande spörsmål, vilka ej voro avsedda att behandlas i samband med nyss åsyftade särskilda undersökning av sockerfabriksaktiebolagen.

I sockersakkunnigas betänkande den 15 december 1930 lämnades även en redogörelse för verkställda undersökningar angående förutsättningarna för 1931 års inhemska sockerbetsodling samt angåvos olika utvägar till eventuell statlig stödaktion för samma års betodling. Sedan vederbörande myndigheter häröver avgivit infordrade utlåtanden, avlät Kungl. Maj:t den 23 januari 1931 proposition (nr 42) till riksdagen, däri föreslogs, att riksdagen måtte, för utlämnande enligt vissa grunder av tillägg till priset för 1931 års sockerbetsodling, för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra förslagsanslag av 3,800,000 kronor.

Till stöd för det i propositionen sålunda framlagda förslaget anförde jag bland annat följande.

Förhållandena på den internationella sockermarknaden hade under 1930 medfört ytterligare prisfall å socker. Priskurantpriset i Sverige å krossad melis (K 5), som i början av 1930 varit 31 å 32 öre för kilogram, hade där- efter, fränsett en tillfällig återhämtning under hösten sagda år, oavbrutet fallit och utgjorde sedan slutet av november 1930 endast 26 öre för kilogram. Det enligt de mellan sockerfabriksaktiebolagen och betodlarna för åren 1927—1931 gällande betodlingskontrakten utgående grundpriset för betor av 1930 års skörd, vilket uträknades på grund av krossmelisnoteringen för tiden 1 februari 1930—31 januari 1931, komme, så vitt kunde bedömas, att stanna vid ungefär 1 krona 78 öre för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt. Emellertid hade betodlarna genom beslut av 1930 års riksdag under vissa villkor tillförsäkrats ett betpris av 2 kronor 45 öre för 100 kilogram sextonprocentiga betor, och utginge alltså för 1930 års sockerbetsodling till odlarna ett tillägg av statsmedel till kontraktspriset av ungefär (245 — 178 =) 67 öre för 100 kilogram betor.

I fråga om utsikterna för den svenska betodlingen under 1931 kunde läget betecknas såsom varande för odlingen i stort sett lika allvarligt som 1930. Prisläget vore sämre än vid samma tid sist sagda år, och framtidsutsikterna vore lika ovissa som då. Den i sockersakkunnigas utredning och myndigheternas yttranden uttalade förmodan vore riktig, att, därest betriset för 1931 års odling icke genom statsunderstöd förbättrades, odlarna komme att i stor utsträckning begagna sin kontraktsenliga rätt att till hälften minska sin betareal. Av utredningen framginge vidare, att det betpris, som på grund av rådande sockerpris skulle utgå enligt betodlingskontrakten, icke av odlarna ansåges tillnärmelsevis täcka produktionskostnaderna, ävensom att samma betpris måste betraktas såsom synnerligen ogynnsamt. Situationen vore även i det hänseendet lik-

artad med fjolårets, att en väsentligt inskränkt betodling komme att medföra enahanda allvarliga olägenheter, icke minst med hänsyn till de bortfallande arbetstillfällena, som förra året befarades skola inträda vid utebliven statlig stödaktion. Då de omständigheter, som föranledde 1930 års beslut om betodlingens stödjande, fortfarande vore för handen, förordade jag, att staten i form av visst tillägg till det kontraktsenliga betpriset lämnade sin medverkan till uppehållande i viss omfattning av betodlingen 1931, det sista år, varunder de då gällande femåriga betodlingskontrakten ägde giltighet.

I avseende å frågan om det betpris, till vars uppnående staten beträffande 1931 års odling borde lämna understöd, anförde jag, att det av statsmedel utgående pristillägget borde av statsfinansiella hänsyn och för att i görligaste mån förebygga ett överskridande av för ändamålet anvisat anslag begränsas till ett belopp av 40 öre för 100 kilogram. Därjämte tillstyrkte jag, att pristillägg borde utgå endast i den mån, kontraktspriset för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt understege 2 kronor 40 öre. Liksom för 1930 års understöd skulle såsom villkor för rätt att erhålla pristillägg gälla, att odlare med flerårskontrakt även under 1931 odlade betor på en areal, ej understigande 70 procent av den i kontraktet ursprungligen tecknade arealen. Enär staten under då rådande ovissa förhållanden ej borde uppmuntra till sockerbetsodlingens utbredning, ansåg jag vidare, att pristillägg för 1931 års odling ej borde utgå för mer än 90 procent av den av en var odlare kontrakterade arealen. Vidare förutsattes, att sockerbolagen även 1931 av egna medel lämnade betodlarna visst fraktbidrag. I enlighet med dessa synpunkter utformades i proposition de grunder, som borde tillämpas vid understödjande av 1931 års sockerbetsodling. Slutligen uttalade jag, att frågan om betodlingens och den härpå grundade sockerindustriens inbördes förhållanden för tiden efter utgången av gällande betodlingskontrakt i god tid upptoges till erforderliga överväganden, därvid spørsmålet om den svenska sockernäringsens möjligheter att i fortsättningen kunna bestå utan extra ordinärt statsunderstöd givetvis borde med största noggrannhet undersökas.

Förenämnda proposition behandlades i sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott, till vilket även hänvisades åtskilliga inom riksdagen väckta motioner i sockerfrågan. Av utskottets i ämnet avgivna utlåtande nr 1 inhämtas bland annat följande.

Läget å den internationella sockermarknaden vore fortfarande sådant, att det måste anses uteslutet att med någon säkerhet bedöma den kommande utvecklingen. Sedan motsvarande tidpunkt förra året hade priset för socker kraftigt sjunkit och befunne sig för närvarande å en nivå lägre än tillförne. Liksom under 1930 torde därför år 1931 ett avgörande i sockerfrågan böra ske med hänsyn till för närvarande kända förhållanden samt inskränkas att avse endast årets odling. Till denna ståndpunkt ansåg sig utskottet hava desto större anledning, som med utgången

av 1931 års kampanj de mellan sockerfabriksaktiebolagen och betodlarna tecknade femåriga kontrakten upphörde att gälla.

Utginge man alltså från de för det dåvarande rådande förhållandena, hade man enligt utskottet beträffande 1931 års sockerbetsodling att räkna med ett så lågt betpris, att odlingen säkerligen komme att avsevärt minskas, därest staten ej ingrepe till dess stödjande. De olägenheter i skilda hänseenden, som vore förbundna med en dylik minskning, vore enligt utskottets mening för det dåvarande så allvarliga, att det måste anses som ett allmänt intresse av stor betydelse att söka medverka till odlingens uppehållande även under 1931. Utskottet underströk i detta sammanhang den betydelse för beredande av arbetstillfällen, som sockerbetsodlingen och den därpå grundade sockerindustrin måste anses äga särskilt i dåvarande tider, när arbetslösheten i allmänhet på grund av den alltmer märkbara depressionen inom näringslivet hotade att stiga. Utskottet ansåg sig alltså böra förorda, att staten genom ett tillfälligt stöd medverkade till uppehållande jämväl av 1931 års sockerbetsodling.

I avseende å det sätt, varpå en dylik medverkan skulle lämnas, samt de bestämmelser och villkor, som därvid borde tillämpas, anslöt sig utskottet till den i propositionen härutinnan uttalade mening. Huru önskvärdt det ur åtskilliga synpunkter kunde vara att vid 1931 års odling bibehålla det betpris, som tillförsäkrats odlarna förra året, vore det likväl av statsfinansiella skäl nödvändigt att åtnöja sig med det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet. Utskottet ansåg sig likväl böra förutsätta, att betodlarna under 1931 vid användande av lejd arbetskraft ej tillämpade sådana lönesatser, som äventyrade statshjälpens sociala karaktär. Utskottet framhöll vidare såsom självklart, att den fortsatta utredningen i sockerfrågan även borde klarlägga, huru tullskyddet utnyttjades av de olika intressenterna inom sockerproduktionen.

Sedan riksdagen i skrivelse den 3 mars 1931, nr 44, under återopande av sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets förberörda, av riksdagen godkända utlåtande tillkännagivit, att riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts förut nämnda proposition nr 42/1931, fann Kungl. Maj:t den 6 mars 1931 gott att, bland annat, ställa det av riksdagen för budgetåret 1931/1932 sålunda beviljade extra förslagsanslaget å 3,800,000 kronor till statskontorets förfogande att användas för därmed avsett ändamål. I samband härmed meddelade Kungl. Maj:t beslut angående kontrollen rörande användningen av från anslaget ifråga utanordnade belopp. Samma den 6 mars 1931 avlät jag en skrivelse till 1929 års sockersakkunniga, däri jag bringade till de sakkunnigas kännedom, i och för iakttagande vid deras fortsatta arbete, vad vid sockerfrågans riksdagsbehandling 1931 av vederbörande utskott anförts rörande den fortsatta utredningen i sockerfrågan.

1929 års
sockersak-
kunniga.

1929 års sockersakkunniga hava numera avslutat sitt utredningsarbete samt den 16 november 1931 avlämnat dels en översikt rörande utvecklingen å sockermarknaden inom och utom Sverige under 1931, dels ock en redogörelse för resultatet av den utav dem enligt Kungl. Maj:ts uppdrag den 22 augusti 1930 jämlikt lagen om undersökning angående

monopolistiska företag och sammanslutningar verkställda särskilda undersökningen rörande de svenska sockerfabriksaktiebolagens inverkan på prisförhållandena å sockerbeter och socker inom landet. Den del av sist berörda undersökning, som jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 23 december 1931 får utlämnas till offentligheten, torde såsom *bilaga C* få fogas till detta protokoll.

I den förstberörda översikten rörande utvecklingen å sockermarknaden inom och utom Sverige under 1931 hava 1929 års sockersakkunniga anfört i huvudsak följande.

I den redogörelse för den *internationella sockermarknaden*, vilken de sakkunniga tidigare lämnat, hade de framhållit, att den i hög grad kännetecknades av osäkerhet. Denna tendens hos marknaden kvarstode alltfjämt. Visserligen hade det katastrofala fall i råsockerpriset, som ägde rum under 1930, upphört och en mindre återhämtning däri skett. Världsmarknadspriset för råsocker vore dock fortfarande mycket tryckt och underkastat starka svängningar. Noteringen å Cuba-socker i New-York hade sålunda under den gångna delen av 1931 växlat mellan cirka 1.10 cent och 1.60 cent per skålpund eller mellan 9 och 13 öre per kilogram. I medio av november 1931 utgjorde noteringen 1.30 cent per skålpund. Det tryckta läget å sockermarknaden vore till stor del en återverkan av den ekonomiska kris, som sedan något år tillbaka överginge världen. Råvarupriserna hade sålunda under 1931 fortsatt att falla. Särskilt hårt hade därvid jordbruksprodukterna drabbats. Det allmänna förtroendet inom affärslivet, varav den internationella handeln vore i så hög grad beroende, hade ytterligare undergrävts av de senaste månadernas händelser på valutamarknaden.

Under sådana förhållanden vore det ej ägnat att förväna, att de åtgärder av internationell karaktär, som vidtagits av sockerindustrierna i vissa länder för att reglera marknaden, ännu ej lett till någon mera märkbar förbättring av sockerpriserna. De sedan lång tid tillbaka pågående underhandlingarna mellan sockerindustrierna i de viktigaste sockerexporterande länderna om vidtagande av gemensamma åtgärder för sockermarknadens stabilisering hade nämligen under året bragts till ett gynnsamt slut, i det att den 9 maj 1931 en överenskommelse i ämnet undertecknades mellan representanter för sockerindustrierna å Cuba, Java, i Tjeckslovakien, Tyskland, Polen, Ungern och Belgien. Överenskommelsen, som fått namn efter sin upphovsman, amerikanaren Chadbourne, innebure i korthet, att de anslutna sockerindustrierna förpliktat sig att under en tid av 5 år begränsa sin sockerutförsel på sätt omstående sammanställning angäve.

Med hänsyn till de betydande lager, som samlats i olika delar av världen, hade vidare bestämts, att de anslutna industrierna skulle, i den mån så vore möjligt, inskränka produktionen under kommande år, så att lagren vore avverkade vid femårsperiodens slut. Denna bestämmelse väntades få till följd, att sockerproduktionen inskränktes i Europa med 16 procent, å Java med 15 procent samt å Cuba med 37 procent. Även sockerexporten från Cuba till Förenta staterna hade nämligen tidigare enligt regeringsdekret inskränkts till högst 2,577,000 ton under 1931 och 2,800,000 ton under vartdera av åren 1932—1935. Såsom verkställande organ hade beslutats inrätta en särskild kommission med säte i Haag. I denna kommission ägde vid besluts fattande den cubanska industrien 35 röster, den javane-

Exportkvantiteter enligt »Chadbourne-överenskommelsen».

	1930/31	1931/32	1932/33	1933/34	1934/35
	1,000 ton				
Cuba, export till länder utanför Förenta staterna ¹	655	805	855	855	855
Java, total export ²	2,300	2,400	2,500	2,600	2,700
Tjeckoslovakien, export ³	571	571	571	571	571
Tyskland, export ⁴	500	350	300	300	300
Polen, export ⁴	309	309	309	309	309
Ungern, export ⁴	84	84	84	84	84
Belgien, export ⁴	30	30	30	30	30

siska 30 röster samt de europeiska industrierna tillsammans 25 röster. För att förhindra att begränsningarna i exporten skulle leda till en alltför stark stegring i sockerpriset avtalades, att exportkvoterna skulle ökas med 5 procent, därest världsmarknadspriset för råsocker överstege 2 cent per lb. Höjdes priset till 2 1/4 cent, hade den tillsatta kommissionen rätt att öka kvoterna med ytterligare 2.5 procent. Skulle priset stiga till 2.5 cent eller mer, vore dock kommissionen i varje fall skyldig att utvidga kvoterna med 5 procent, däri inräknade de 2.5 procent, varmed kommissionen eventuellt tidigare utvidgat dem. Som världsmarknadspris skulle anses medelnoteringen i Förenta staternas valuta i London under 30 dagar å råsocker, basis 96° polarisation, fob Cuba.

Den träffade överenskommelsen hade otvivelaktigt haft till följd en betydande minskning i råsockerproduktionen. På sakkunnigt håll beräknade man sålunda, att densamma i endast Europa, om man fränsåge Sovjetunionen, komme att under år 1931/1932 i jämförelse med föregående år minskas från 8.6 miljoner ton till 6.4 miljoner ton eller med 2.2 miljoner ton. Ehuru denna kraftiga nedgång till stor del vore beroende på en genomsnittligt svag betskörd, hade dock härtill även bidragit en avsevärd inskränkning i odlings omfattning. Den med sockerbetor odlade arealen i angivna område hade nämligen minskats från 1.9 miljoner hektar till 1.6 miljoner hektar eller med cirka 16 procent. Att minskningen av arealen stannat vid denna siffra, vore beroende på det höga tullskydd, som den inhemska sockerbrödet åtnjöt i flertalet av Europas stater och vilket under slutet av år 1930 samt den hittillsvarande delen av 1931 än ytterligare förstärktes i flera av dem. Bland andra länder hade sålunda Frankrike, Belgien och Polen under ifrågavarande tidrymd höjt sina sockertullar. I Nederländerna hade, vid sidan av den 1930 införda tullen å raffinerat socker med 2.4 gulden (3 kronor 60 öre) per 100 kilogram, å 1931 års betodling lämnats särskilt understöd i form av direkt subvention. Detta utginge med högst 0.45 gulden (67.5 öre) per deciton efter en sjunkande skala vid stigande sockerpris samt finge tillgodonjutas för en betmängd av högst 80 procent av betproduktionen i medeltal under de tre senaste åren. Denna skärpta tullpolitik från de europeiska staternas sida hade givetvis bidragit att förvärra situationen å den internationella sockermark-

¹ Avse kalenderåren 1931—1935.

² » åren 1 april 1931/31 mars 1932—1 april 1935/31 mars 1936.

³ » 1 oktober 1930/30 september 1931—1 oktober 1934/30 september 1935.

⁴ » 1 september 1930/31 augusti 1931—1 september 1934/31 augusti 1935.

naden. När vidare strävandena att skydda den inhemska sockernäringsen i regel gått ut på att, jämte det att betodlarna bereddes erforderligt stöd, tillse, att sockrets bearbetning till färdig konsumtionsvara i möjligaste mån skedde inom det egna landet, hade en överproduktion av konsumtionssocker framkallats, vilken bidragit till att ytterligare sänka priset å dylikt socker i förhållande till råsockerpriset. Belysande för utvecklingen härutinnan vore, att spänningen mellan dessa båda pris, vilken för endast ett fåtal år sedan hade uppgått till 6 å 7 öre per kilogram, under 1931 i allmänhet legat vid 2.5 öre å 3 öre per kilogram.

Sistberörda omständighet vore givetvis av den största betydelse för *den svenska sockermarknaden*. På sätt i 1930 års sockerutredning påvisats följde nämligen sockerpriset i Sverige mycket nära priset å konsumtionssocker utomlands, varvid särskilt noteringarna i Hamburg utövade ett normerande inflytande. När dessa under 1931 till följd av stora utbud av europeiskt konsumtionssocker varit mycket pressade, hade även läget å den svenska marknaden varit synnerligen tryckt. Den återhämtning, som kunnat iakttagas å den internationella råsockermarknaden, hade sålunda varit väsentligt mindre framträdande i fråga om priset å svenskt socker. Efter att i slutet av november 1930 hava sjunkit till 26 öre, hade priskurantpriset å krossmelis förblivit å denna nivå till slutet av mars 1931, då det höjdes till 27 öre. Efter en mindre nedgång i maj med en nästan omedelbart därefter följande motsvarande uppgång, hade priset stigit till 28 öre i juli, men sjönk sedan till 26 öre i augusti. Under de senaste månaderna hade dock valutaförhållandena i någon mån bidragit att lätta trycket å den svenska marknaden. I slutet av september 1931 höjdes priset med 4 öre under loppet av en vecka, i huvudsak till följd av den svenska valutans depreciering, men denna prisstegring hade sedan delvis gått förlorad. För dagen (den 16 november 1931) utgjorde priskurantpriset å krossmelis 28 öre per kilogram.

Då grundpriset för betor med 16 procent sockerhalt enligt gällande odlingskontrakt mellan sockerfabriksaktiebolagen och odlarna utginge med 6.5 gånger priskurantpriset å krossmelis efter avdrag av grossistrabatten 4 procent för tiden från 1 februari det år, odlingen skedde, till den 31 januari påföljande år, torde såvitt man då kunde bedöma, det betpris, som sockerbolagen skulle betala för 1931 års odling, bliva jämförelsevis lågt. Antog man nämligen, att ett sockerpris av 28 öre förbleve gällande till avverkningsårets slut, skulle genomsnittspriset å krossmelis bliva cirka 27 öre och som följd därav betpriset utgöra $6.5 (27 - 4 \times 27 : 100) = 168$ öre per deciton betor. Med tillägg av statens bidrag å 40 öre skulle följaktligen priset vid 16 procents sockerhalt vara 2 kronor 8 öre. Räknade man vidare med en sockerhalt av 18 procent, bleve tillägget härför 20 öre, varför det sammanlagda betpriset komme att uppgå till 2 kronor 28 öre. I jämförelse med 1930 års betpris, som vid en sockerhalt av 17.2 procent hos betorna varit 2 kronor 57 öre, skulle alltså en sänkning med 11 procent hava ägt rum. Samtidigt hade även priset å jordbrukets övriga alster fortsatt. I vad avsåge vegetabiliska produkter hade visserligen nedgången varit mindre framträdande, beroende delvis på statens stöd åt brödsädsodlingen, men i fråga om den animaliska produktionen hade däremot priserna under 1931 kraftigt sjunkit. Det allmänt försämrade läget för jordbruksproduktionen i dess helhet torde även bidragit till att sockerbetsodlingen ej inskränkts mer än vad som skett. Den under 1931 med sockerbetor odlade arealen uppginge till 35,100 hektar. Skörden torde emellertid bliva synnerligen

låg, i det att enligt bolagens beräkningar den skulle uppgå till knappt 900,000 ton eller cirka 245 deciton per hektar. På grund därav bleve odlarens inkomst av odlingen jämförelsevis låg, trots den höga sockerhalten, eller 560 kronor per hektar. Kostnaden för betskötseln hade utgått med belopp, som varierat mellan 210 kronor och 250 kronor per hektar.

Vad anginge kommande års sockerbetsodling, vore det för tidigt att nu uttala sig, Då det hösten 1926 ingångna femåriga odlingsavtalet mellan svenska sockerfabriksaktiebolaget och Skånes betodlares centralförening nu utlöpt, vore nämligen odlingen under de närmaste åren beroende av de nya överenskommelser mellan parterna, som kunde komma att träffas. Underhandlingar härom hade inletts.

På dessa underhandlingar komme att inverka den internationella sockermarknadens sannolika utveckling och denna marknads återverkan på våra svenska förhållanden. Chadbourneplanens antagande vore den åtgärd, vid vilken samlade sig berättigade förhoppningar om en så småningom inträffande stabilisering av den internationella sockermarknaden. Dessa förhoppningars infriande vore emellertid beroende av, huru den nuvarande osäkra ekonomiska världssituationen komme att utveckla sig.

Vad parternas ställningstagande vidare beträffade torde från jordbrukarnas sida ett ökat intresse för betodlingen vara att förvänta som en följd av att, vid jämförelse med förhållandena vid ingående av 1926 års avtal, med betodlingen konkurrerande odlingar nu lämnade ett mycket sämre ekonomiskt utbyte. För sockerindustriens del åter vore konkurrensen med utlandet visserligen hård, men vid jämförelse med det nuvarande läget för större delen av den svenska industrien vore sockerindustriens läge gynnsamt, dels genom att den sedan länge åtnjutit och fortfarande åtnjöt ett relativt högt tullskydd, dels genom att den förädlade en inhemsk råvara, som till priset vore oberoende av osäkra valutaförhållanden, dels genom att den ägde en inhemsk marknad för sina produkter. Därtill komme, att industrien hade en väl konsoliderad ställning.

Att hoppas vore därför, och detta även med hänsyn till de kraftiga påfrestningar, för vilka landets ekonomi vore utsatt till följd av stegrad arbetslöshet och försämrad handelsbalans, att parterna skulle komma till sådan uppgörelse, att sockernäringen ostört finge fortsätta sin verksamhet.

I avseende å den till svenska sockerfabriksaktiebolaget hörande betodlingen under de fem senaste åren meddelas i följande sammanställning åtskilliga uppgifter, vilka äro ägnade att belysa läget inom nämnda näringsgren samt den inverkan detta haft å odlingens omfattning.

Vissa statistiska uppgifter angående sockerbetsodlingen och sockerpriserna.

Kampanjår	Betareal hektar	Inköpta betor ton	Sockers- halt %	Effektivt medelpris för K 5 för tiden $\frac{1}{2}$ — $\frac{31}{1}$ öre	Betpris per 100 kg			
					Grund- pris öre	Tillägg för soc- kerhalt öre	Summa öre	Härtill kommer subven- tion av staten öre
1927/28	37,437	914,712	16.64	43.33	281.66	6.46	288.12	—
1928/29	39,330	1,021,836	16.74	37.57	244.28	7.41	251.64	—
1929/30	25,604	719,092	17.66	32.56	211.61	16.89	228.50	—
1930/31	34,017	1,130,955	17.22	27.34	177.73	12.21	199.94	67.27
1931/32	32,607	826,975	18.19	26.09	169.57	21.88	191.45	40.00

Till komplettering av förestående uppgifter lämnas vidare i följande tablå månadsmedeltalen för priset å krossmelis enligt svenska sockerfabriksaktiebolagets priskurant. Förändringarna i dessa månadsmedeltal, vilka visserligen i första hand härröra av förskjutningar i läget å världsmarknaden men delvis även bero av sänkningarna och borttagandet av sockerskatten, kunna nämligen i viss utsträckning anses belysande för utvecklingen av konsumentpriset å socker i Sverige.

M å n a d	1926	1927	1928	1929	1930	1931
Januari	54.2	56.5	50.3	39.9	31.8	26.0
Februari	53.4	56.9	48.8	40.0	31.6	26.0
Mars	52.2	57.0	50.8	39.3	31.0	26.2
April	53.4	55.2	51.1	38.0	30.2	27.0
Maj	55.0	55.0	50.0	37.1	29.0	26.9
Juni	53.3	53.2	48.1	36.1	29.0	27.0
Juli	48.2	53.8	43.0	35.2	28.3	27.5
Augusti	48.1	55.2	43.5	35.0	28.0	26.5
September	50.1	56.0	43.0	36.5	27.7	26.4
Oktober	50.9	51.6	41.5	34.4	27.6	28.4
November	52.6	48.5	40.7	32.5	27.7	28.3
December	55.8	49.3	40.3	32.0	26.0	27.6

Såsom inledningsvis redan omnämnts upphörde de under hösten 1926 ingångna femåriga betodlingskontrakten att gälla med utgången av 1931 års kampanj. I anledning därav hava under 1931 svenska sockerfabriksaktiebolaget och styrelsen för Skånes betodlares centralförening förhandlat med varandra rörande villkoren för 1932 års betodling. Redan vid sammanträde i mars 1931 mellan representanter för de båda parterna framfördes sålunda från betodlarhåll vissa önskemål i avseende å de olika detaljbestämmelser, som kunde ifrågakomma i ett eventuellt kontrakt rörande 1932 års odling. Sedermera hava vid upprepade tillfällen liknande överläggningar ägt rum, dock utan definitivt resultat. Parterna enades därför i november 1931 om att tillkalla landshövdingen A. von Sneidern att såsom opartisk ordförande leda förhandlingarna.

Vid de överläggningar, som därefter pågått mellan sockerbolaget och styrelsen för Skånes betodlares centralförening, hava från vardera partens sida framställts åtskilliga yrkanden på ändring av detaljbestämmelserna i de hittills tillämpade kontrakten. I avseende å betpriset har vidare bolaget förklarat sig anse, att man borde utgå från ett grundpris för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt, beräknat på sätt anges i de för åren 1927—1931 tillämpade femårskontrakten. Under förutsättning, att ej ändring i gällande tullsats till bolagets nackdel vidtoges under avtalsperioden, var bolaget villigt att till det sålunda framräknade grund-

Direkta förhandlingar under 1931 mellan svenska sockerfabriksaktiebolaget och Skånes betodlares centralförening.

priset, i den mån så erfordrades för att bringa detta upp till 2 kronor 10 öre, tillskjuta ett belopp av högst 20 öre, vilket tillskott, därest en odling av minst 36,000 hektar erhöles, komme att ökas med 5 öre till högst 25 öre. Därjämte medgav bolaget, att det under åren 1930 och 1931 till odlarna lämnade särskilda fraktbidraget alltjämt skulle utgå.

Styrelsen för Skånes betodlares centralförening förklarade sig emellertid ej kunna åtnöjas med bolagets erbjudande. I början av förhandlingarna framfördes sålunda från styrelsen krav på att multipeln vid bestämmande av betprisets relation till sockerpriset borde höjas från 6.5 i de nu utlöpta femåriga kontrakten till 7.5 samt att vid betprisets beräkning avdrag från sockerpriset ej finge göras med den i bolagets priskurantpris ingående grossistrabatten 4 procent. Därjämte påyrkades viss ändring av reglerna för sockerbetornas betalning efter deras sockerhalt. Under förhandlingarnas fortgång vidtogo emellertid betodlarna den jämkning i sina krav, att de förklarade sig åtnöjas med en multipel av 7.2. Därest dessa yrkanden ej kunde av bolaget bifallas, ansågo sig odlarna, i anslutning till bolagets erbjudande, böra alternativt yrka på att bolaget — oberoende av betarealen — vid varje prisläge å socker för betor med 16 procent sockerhalt erlade ett grundpris, beräknat i enlighet med bestämmelserna i femårskontraktet med tillägg av 25 öre. För betor med en sockerhalt överskjutande 16 procent skulle bolaget därjämte för var procent, varmed sockerhalten överstege 16 procent, betala ett tillägg motsvarande halva priset för 1 kilogram krossmelis (K5). Enligt vad från centralföreningens styrelse framhållits kunde man vid sistnämnda alternativ räkna med att vid ett sockerpris av 33 öre per kilogram erhålla en odling, som motsvarade bolagets avverkningskapacitet. Enligt ifrågavarande alternativ skulle vid 33 öres krossmelisnotering priset för betor med 16 procent sockerhalt bli 2 kronor 31 öre och för betor med 17.2 procent sockerhalt 2 kronor 51 öre, allt för 100 kilogram.

Då det under de fortsatta förhandlingarna visade sig omöjligt att, i vad avser frågan om betprisets beräkning, ytterligare närma parterna till varandra, vid vilket förhållande bolaget förklarade sig ej heller önska fortsätta förhandlingarna i fråga om detaljbestämmelserna, ansåg den av parterna tillkallade ordföranden det utsiktslöst att för det dåvarande fortsätta förhandlingarna, vilket han den 5 januari 1932 meddelade i skrivelser till svenska sockerfabriksaktiebolaget och till styrelsen för Skånes betodlares centralförening. Samtidigt underrättade han mig om vad sålunda förevarit.

*Förhand-
lingar i socker-
betsf. ågan in-
för en av
Kungl. Maj:t
tillsatt kom-
mission.*

Sedan de direkta förhandlingarna mellan sockerbolaget och betodlarna sålunda avbrutits, förordnade Kungl. Maj:t den 8 januari 1932 en kommission med uppgift att skyndsammast undersöka möjligheterna för uppgörelse mellan svenska sockerfabriksaktiebolaget och Skånes betodlares centralförening angående villkoren för sockerbetsodlingen 1932.

I skrivelse den 5 februari 1932 har kommissionen meddelat, att den i enlighet med erhållet uppdrag undersökt möjligheterna för uppgörelse mellan svenska sockerfabriksaktiebolaget och Skånes betodlars centralförening angående villkoren för sockerbetsodling 1932 samt i sådant syfte bedrivit ingående förhandlingar med representanter för bolaget och styrelsen för föreningen. Därjämte har kommissionen i sagda skrivelse anmält, att sedan det visat sig icke vara möjligt att åstadkomma uppgörelse mellan parterna om en betodling i önskvärd omfattning under 1932 utan särskilt statligt understöd, förhandlingarna fortsatts, därvid såsom resultat framkommit visst förslag till villkor angående sockerbetsodling under 1932. Detta förslag hade styrelsen för Skånes betodlars centralförening förklarat sig, med hänsyn till de fördelar i övrigt, som genom förslaget vunnits, beredd att för betodlarnas föreningsstämma tillstyrka till godkännande att gälla för betodlingen under 1932, därvid styrelsen tillagt, att den dock funne det angivna minimipriset väl lågt. Sockerbolagets representanter hade förklarat sig beredda att antaga förslaget, under förutsättning att viss ifrågasatt importreglering å socker komme till stånd. Rörande sist nämnda angelägenhet har kommissionen meddelat, att den, efter förhandlingar med representanter dels för nyssnämnda bolag och dels för mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag, upprättat förslag till kontrakt mellan svenska staten och svenska sockerfabriksaktiebolaget samt mellan svenska staten och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag, vari närmare angåves de bestämmelser och villkor, under vilka staten skulle å nämnda båda bolag överlåta viss ensamrätt till införsel av socker. Bolagen hava förbundit sig att, under förutsättning att kontraktsförslagen av statsmakterna oförändrat godkändes, sluta avtal med staten i enlighet med förslagen.

Sistnämnda förslag till kontrakt mellan staten och de båda sockerfabriksaktiebolagen torde såsom *bilagor A och B* få fogas till detta protokoll.

Rörande den närmare innebörden av förslaget till villkor för 1932 års sockerbetsodling och nyssnämnda kontrakt har i en vid kommissionens skrivelse fogad promemoria anförts i huvudsak följande.

»Förslaget till villkor angående sockerbetsodling under 1932.

Vid förslagets utformande har man utgått från de för åren 1927—1931 gällande femårskontrakten samt angivit de ändringar, som ansetts böra vidtagas i dess bestämmelser.

Bland de sålunda föreslagna ändringarna böra i första hand framhållas de nya reglerna för beräkning av grundpriset för betor med 16 procent sockerhalt. Till grund härför skall enligt förslaget alltjämt läggas medelpriset å 1 kilogram krossmelis enligt svenska sockerfabriksaktiebolagets priskurant för en tid av ett år, sedan däriifrån dragits den i noteringen ingående engrosrabatten, 4 procent, men den multipel, som angiver betprisets relation till sockerpriset, har höjts från 6.5 till 7. Ehuru denna förändring av beräkningssättet för bet-

priset vid ett sockerpris av t. ex. 30 öre per kilogram skulle medföra en förbättring av priset för 100 kilogram betor med 14,4 öre, kommer likväl betpriset vid låga sockerpris att bli för odlarna otillfredsställande. Av de förda förhandlingarna har även framgått, att för att sockerbetsodling i ej alltför ringa omfattning skall kunna erhållas under 1932, det vore nödvändigt, att odlarna garanterades ett visst minimipris, vilket efter övervägande av olika på frågan inverkan omständigheter satts till 2 kronor 30 öre för 100 kilogram sextonprocentiga betor. Erinras må, att genom statsmakternas medverkan grundpriset för betor med 16 procent sockerhalt under år 1930 fastställdes till lägst 2 kronor 45 öre samt att tillägg av statsmedel till betpriset under 1931 icke fick utgå i annan mån, än att nyssberörda grundpris icke översteg 2 kronor 40 öre.

Förutom att sålunda beräkningssättet för grundpriset ändrats till betodlarnas förmån, hava även reglerna för betornas betalning efter sockerhalt blivit genom förslaget gynnsammare för odlarna. Enligt femårskontrakten rönnte betpriset ett tillägg respektive avdrag av 1 öre för var $\frac{1}{10}$ procent, varmed medelsockerhalten översteg respektive understeg 16 procent, men enligt förslaget skall motsvarande tillägg respektive avdrag utgöra $\frac{1}{100}$ av grundpriset.

Betpris, i ören, enligt femårskontrakten och enligt det föreslagna kontraktet.

Pris vid fri prisbildning å 1 kg. K 5 (öre)	Enligt femårskontrakten			Enligt förslaget			Förbättring i betpriset enligt för- slaget (öre)
	Grundpris	Tillägg för sockerhalt vid 17.2 % betor	Summa	Grundpris	Tillägg för sockerhalt vid 17.2 % betor	Summa	
28.....	175	12	187	230	17	247	60
29.....	181	12	193	230	17	247	54
30.....	187	12	199	230	17	247	48
31.....	193	12	205	230	17	247	42
32.....	199	12	211	230	17	247	36
33.....	206	12	218	230	17	247	29
34.....	212	12	224	230	17	247	23
35.....	218	12	230	235	18	253	23

Även i fråga om rätt till erhållande av vissa från råsockerfabrikationen härflytande biprodukter hava betodlarna i förslaget erhållit vissa ytterligare fördelar. Den i femårskontrakten medgivna förmånen åt odlare vid fabrik, där det s. k. Steffenska förfarandet tillämpas, att för varje 100 kilogram levererade betor erhålla 4 kilogram sockersnitzel till ett nedsatt pris av 5 öre per kilogram har utökats till att omfatta 5 kilogram, i samband varmed även den föreskriften föreslagits till intagande i kontraktet, att sockerhalten i snitzeln ej får i medeltal för kampanjen understiga 23 procent. En liknande föreskrift har även föreslagits beträffande betmassa, i det denna enligt förslaget vid varje fabrik under kampanjen i genomsnitt bör innehålla högst 90,5 procent vatten och icke får innehålla mer än 91 procent. Enligt femårskontrakten skulle betmassan tillhandahållas odlarna väl pressad, men någon bestämmelse om den högsta tillåtna vattenhalten fanns ej intagen däri.

Enligt förslaget skola bestämmelserna i femårskontrakten ändras i åt-

skilliga andra hänseenden, än de nu nämnda. Bland annat har den utfästelse att lämna särskilt fraktbidrag, som bolaget för tidigare år avgivit, nu ifrågasatts till intagande i själva kontrakten. Vidare har den i femårskontrakten förekommande bestämmelsen om viss inskränkning i bolagets rätt att nedlägga driften vid råsockerfabriker borttagits i förslaget, varför bolaget i detta hänseende skall hava fria händer att ordna betleveranserna.

Förslaget till kontrakt mellan svenska staten och svenska sockerfabriksaktiebolaget.

Det av sockerbolaget enligt förberörda förslag till villkor för 1932 års sockerbetsodling gjorda åtagandet med avseende å betpriset, innebärande bland annat garanterande av ett minimipris av 2 kronor 30 öre för 100 kilogram sextonprocentiga betor, har skett under förutsättning, att viss medverkan lämnas från statens sida. Enligt förevarande förslag till kontrakt mellan staten och bolaget avses denna medverkan — i viss anslutning till vad som för närvarande gäller beträffande statens åtgärder till spannmålsodlingens stödjan — skola lämnas i den form, att staten för viss tid, nämligen från och med den 1 mars 1932 eller den tidigare dag, Kungl. Maj:t bestämmer, till och med den 28 februari 1933, tillförsäkrar de båda sockerbolagen viss ensamrätt till sockerimport. Den vartdera bolaget sålunda medgivna importrätten skall emellertid, i likhet med vad som i motsvarande hänseende gäller i avseende å spannmålsregleringen, icke utgöra hinder för transitering, returfortullning eller uppläggning å tulllager eller provianteringsfrilager av socker och ej heller skall s. k. egentlig gränstrafik eller enligt tulltaxeförordningen tullfri sockerimport i regel vara förhindrad. Huru den ått bolagen medgivna ensamrätten till sockerimport, vilken givetvis kommer att så gott som uteslutande avse råsocker, skall fördelas mellan dem, regleras genom inbördes överenskommelse bolagen emellan. — Vid kommissionens förhandlingar med sockerbolaget förutsattes, att bolaget under avtalstiden skulle förmedla import av sådant socker, som ej tillverkades inom landet och ej heller kunde ersättas av svenskt socker.

Vid en anordning sådan som den föreslagna med avstängd konkurrens från importerad raffinad har bolaget, på sätt i kontraktet närmare bestämmes, måst åtaga sig att med viss begränsning nedåt icke tillämpa högre sockerpris, än som betingas av prISRörelsen å världsmarknaden för socker. Den nyss åsyftade begränsningen innebär, att bolaget under avtalstiden icke behöver tillämpa lägre sockerpris än, beträffande K5, 31 öre per kilogram samt för andra sockersorter i förhållande härtill. Det sålunda satta lägsta sockerpriset, vilket ligger rätt avsevärt under sockerpriset under tiden närmast före världskriget och endast obetydligt (för dagen 2 öre) överstiger det för närvarande gällande sockerpriset, har måst införas i regleringssystemet för att sockerbolaget skall kunna vara i stånd att garantera odlarna det föreslagna minimipriset för betorna. Genom bestämmandet av nyss berörda lägsta sockerpris skyddas nämligen bolaget för prisfall å raffinad och erhåller en möjlighet att, därest priserna å råsocker på världsmarknaden skulle nedgå, göra vissa eljest icke påräkneliga vinster å sin tillverkning av raffinad ur utländskt råsocker. Med avseende å bolagets prissättning å socker gäller i övrigt, såsom förut anförts, att bolaget icke får under avtalstiden tillämpa högre pris, än vad som i enligt

het med prISRörelsen å världsmarknaden skulle gällt vid fri prisbildning. I berörda hänseende ställes enligt förslaget bolaget under statlig kontroll, därvid kontrollorganet bestående av en nämnd av tre sakkunniga och opartiska personer, utsedda av Kungl. Maj:t, tillerkänts befogenhet att med för bolaget bindande verkan, i den mån så befinnes påkallat, meddela beslut i fråga om prissättningen.

Slutligen må framhållas, att i kontraktförslaget införts vissa bestämmelser för det fall, att någon före den dag (den 2 februari 1932), då offentligt meddelande lämnats om den nu ifrågasatta importregleringen, träffat avtal om inköp av utländskt socker, att importeras efter tiden för importregleringens ikraftträdande. Dylik import skall enligt förslaget i viss ordning och under betryggande garantier mot missbruk kunna få äga rum.

Förslaget till kontrakt mellan svenska staten och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolaget.

Detta förslag är i allt väsentligt av samma innebörd som förslaget till kontrakt mellan svenska staten och svenska sockerfabriksaktiebolaget.»

Kommissionen har i sin skrivelse vidare erinrat, att för giltighet av förberörda kontrakt mellan staten och de båda bolagen erfordras riksdagens samtycke samt att den föreslagna anordningen i avseende å sockerimporten därjämte förutsätter riksdagens beslut, att rätt att till riket införa socker under tiden för kontraktens giltighet icke skall tillkomma annan än staten eller den eller dem, åt vilken eller vilka Kungl. Maj:t överläter sådan rätt. Därjämte har kommissionen, med hänsyn till angelägenheten av att den föreslagna importregleringen kommer landets sockernäring till godo, betonat vikten av att stränga och fullt effektiva åtgärder hållas i beredskap för neutraliserande av till äventyrs förekommande prisspekulationer under tiden tills förslaget må bliva förverkligat.

Kommissionens skrivelse utmynnar i hemställan, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *dels* besluta, att för tiden från och med den 1 mars 1932 eller den tidigare dag, Kungl. Maj:t bestämmer, till och med den 28 februari 1933 rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120) med av Kungl. Maj:t stadgade undantag icke skall tillkomma annan än staten eller den eller dem, åt vilken eller vilka Kungl. Maj:t överläter sådan rätt, *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som må erfordras för upprätthållandet av nu angivna ensamrätt, *dels* ock godkänna förberörda kontrakt mellan svenska staten och de båda sockerfabriksaktiebolagen.

Infordrade yttranden över kommissionens förslag hava den 5 februari 1932 avgivits av kommerskollegium, lantbruksstyrelsen och generaltullstyrelsen.

Yttranden
över socker-
belskommis-
sionens för-
slag.

Kommerskollegium har anfört i huvudsak följande.

Kollegium hade vid upprepade tillfällen under de föregående åren och senast i utlåtande den 10 januari 1931 över utredning och förslag i sockerfrågan av 1929 års sockersakkunniga, uttalat sig rörande de successiva statliga åtgärder, som föreslagits till stöd för den inhemska betodlingen och råsockertillverkningen, och tilläte sig återropa de utredningar i ärendet, som därvid förebragts. I anledning av ärendets synnerligen brådskande natur hade vid detta tillfälle icke kunnat införskaffas ytteranden i ärendet från de näringsorganisationer, vilka närmast berördes av de framställda förslagen. Sockerfrågan torde för övrigt — särskilt genom 1929 års sockersakkunnigas utredningar samt den av dem jämlikt lagen den 18 juni 1925 om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar verkställda undersökningen rörande de svenska sockerfabriksaktiebolagens inverkan på prisförhållandena å sockerbetor och socker inom landet — få anses så grundligt utredd och genomdebatterad, att något nytt av vikt näppeligen syntes vara att tillägga.

För belysande av det nu föreliggande förslaget sannolika verkningar i några viktigare hänseenden tilläte sig kollegium hänvisa till vissa uppgjorda tabeller,¹ dels över Sveriges import och export av socker, sirap och melass åren 1927—1931, dels över medelprisen per månad för svenskt och tjeckoslovakiskt socker åren 1926—1931, dels ock rörande sockerbolagens prisnoteringar månadsvis under samma år (inklusive januari—februari 1932) å K 5 socker (krossmelis).

Av uppgifterna framginge, att det inhemska sockerpriset, följande världsmarknadsnoteringen, från januari 1931 till början av februari 1932 ökats från 26 till 29 öre per kilogram. Prisdifferensen mellan nämnda pris med avdrag av grossistrabatt och skatt (då sådan tidigare utgått) samt priset å närmast jämförligt slag av tjeckoslovakiskt socker hade i genomsnitt utgjort 12 å 13 öre, varav 10 öre motsvarat sockertullens belopp och resten dels fraktkostnader, dels ett visst kvalitets-tillägg för det inhemska sockret.

Enligt det föreliggande förslaget till avtal med sockerbolagen skulle priset å krossmelis bestämmas enligt samma grunder som hittills efter läget å världsmarknaden. Detta torde få anses innebära, att samma prisdifferens komme att under den tid, avtalet gällde, medgivas, dock med undantag för de fall, då det så beräknade priset skulle komma att understiga minimipriset, 31 öre per kilogram. För närvarande innebure detta minimipris en prisförhöjning, som drabbade konsumenterna, med 2 öre per kilogram. Även de industrier, som förbrukade socker — såsom sötmedels- och fruktkonserveringsindustrierna — komme givetvis att åsamkas viss belastning genom prisförhöjningen.

Med hänsyn till tidsläget och de för landet ogynnsamma följder, som ett nedläggande eller en mera omfattande inskränkning av betodlingen skulle medföra i form av skärpta svårigheter för jordbruket, särskilt i vissa landsdelar, ökad arbetslöshet och ökad import av råsocker, ansåge sig kollegium i likhet med föregående år böra förorda nödiga statliga åtgärder till stöd för betodlingens uppehållande i lämplig omfattning. Att härför enligt förslaget valts formen av importmonopol och statligt kontrollerad prissättning med visst minimipris torde få anses vara en av det statsfinansiella läget betingad nödvändighet. Kollegium an-

¹ Se bilagorna D, E och F till detta protokoll.

såge visserligen såsom förut önskvärt, att betodlingen och den därmed i samband stående råsockertillverkningen gradvis begränsades till de områden av landet, som därför erbjöde naturliga och gynnsamma förutsättningar. Ehuru de föreliggande avtalen ej direkt gäve vid handen, att någon sådan koncentration och rationalisering åsyftades, torde dock den ändring i 16 § av det tidigare gällande kontraktet med betodlarna, som nu föresloges, och enligt vilken första stycket av nämnda paragraf i dess tidigare lydelse skulle utgå, bereda vissa möjligheter för en sådan utveckling.

Under åberopande av det anförda har kommerskollegium förklarat sig icke hava någon erinran mot att det remitterade förslaget lades till grund för framställning till riksdagen i ämnet.

Lantbruksstyrelsen har anförts i huvudsak följande.

Det föreliggande förslaget hade upplagts efter andra än förut i samma fråga tillämpade grunder. Dess inverkan på betodlingen och dess utveckling vore därför svåra att överblicka. Lantbruksstyrelsen ansåge sig emellertid böra framhålla, att förslaget, så vitt styrelsen kunnat utläsa ur detsamma, icke syntes ägnat medverka till sockerbetsodlingens koncentration till för denna odling särskilt lämpade jordar, vilket ur flera synpunkter torde vara önskvärt.

Då emellertid föreliggande förslag i jämförelse med senast på området tillämpade bestämmelser enligt styrelsens förmenande måste anses innebära fördelar för jordbruket och säkerställa ett betpris, som åtminstone i fråga om odlare, vilka icke behöfde anlita främmande arbetskraft för sin betodling, torde få anses jämförelsevis tillfredsställande och ägnat att upprätthålla denna för vissa delar av landet betydelsefulla del av lantbruksproduktionen, ansåge sig lantbruksstyrelsen böra tillstyrka bifall till förslaget.

Lantbruksstyrelsen ville emellertid i detta sammanhang erinra om den för en avsevärd del av jordbruksnäringens utöfvare kännbara olägenheten därav, att genom det av kommissionen ifrågasatta fastlåsandet, åtminstone för den tid uppgörelsen avsåge, av melasstullen ett abnormt högt pris på fodermelass fortfarande komme att vidmakthållas, ett pris, som uteslöte användning av detta värdefulla fodermedel utanför betodlarnas förhållandevis trånga krets.

Generaltullstyrelsen har icke haft något att erinra mot förslaget, i vad det berör styrelsens verksamhetsområde.

*Departements-
chefen.*

Läget å den internationella sockermarknaden kännetecknas alltjämt i hög grad av osäkerhet. Visserligen har en förbättring däri ägt rum under det senaste året till följd av de överenskommelser, som träffats om begränsning av sockerproduktionen i de viktigaste exportländerna, men å andra sidan har den allmänna ekonomiska krisen blivit allt kännbarare i skilda delar av världen, vilket även påverkat sockermarknaden. På grund av den ovisshet, som vidlåder den kommande ekonomiska utvecklingen, samt med hänsyn till osäkerheten på den internationella valutamarknaden kan man i nuvarande läge näppeligen göra något mera säkert antagande om den sannolika utvecklingen beträffande sockerpriset å den

internationella marknaden. Med det nära samband, som råder mellan denna och den svenska marknaden, följer därav, att sockerfrågan i Sverige alltjämt bör bedömas med utgångspunkt från nu kända förhållanden samt med hänsyn närmast tagen till läget inom landet.

Såsom förut omnämnts hava de till och med fjolåret gällande femårskontrakten mellan sockerbolagen och betodlarna numera utlöpt, varför frågan om sockerbetsodlingen under 1932 blivit beroende av ny överenskommelse mellan parterna rörande odlingsvillkoren. Med anledning härav och sedan direkta förhandlingar mellan parterna icke lett till resultat, har såsom redan erinrats en av Kungl. Maj:t tillsatt kommission undersökt betingelserna för att en dylik överenskommelse skulle kunna ernås. Såsom resultat härav har framkommit ett förslag, vars genomförande förutsätter viss medverkan från statens sida.

De omständigheter, som föranlett statsmakterna att under de två senaste åren lämna sockerbetsodlingen särskilt stöd, föreligga beträffande årets odling i minst lika hög grad som tidigare. Därjämte synes i år särskilt avseende böra fästas vid frågans betydelse med hänsyn till handelsbalansen. Då vidare det av kommissionen efter ingående förhandlingar med parterna nu framlagda förslaget innebär, att dessa genom ömsesidiga tillmötesgåenden jämnat vägen för frågans lösning, därvid sockerbolagen gjort betydande ekonomiska medgivanden utöver vad som förekommit i de nu utlöpta femårskontrakten, anser jag, att staten bör medverka till överenskommelsens förverkligande.

Mot den form, varunder statens medverkan föreslås skola lämnas, synas mig några vägande invändningar näppeligen kunna göras. Den ifrågasatta anordningen, vilken i huvudsak följer samma principer som för närvarande tillämpas i avseende å spannmålsregleringen, torde vara ägnad att lämna sockernäringen erforderligt stöd vid låga sockerpris utan att andra berättigade intressen därigenom skadas. Såväl lantbruksstyrelsen som kommerskollegium hava också i huvudsak givit förslaget sin avslutning.

Den del av förslaget, som avser grunderna för betprisberäkningen och övriga villkor för 1932 års sockerbetsodling, torde ur betodlingens synpunkt under nuvarande förhållanden kunna anses godtagbar. Genom förslaget tillgodoses åtskilliga av betodlarna i deras förhållande gent emot sockerbolagen eftersträfvade önskemål, därvid främst bör framhållas, att den multipel, som skall angiva betprisets förhållande till sockerpriset, höjts från 6.5 i de nyligen utlöpta femårskontrakten till 7, varjämte reglerna för beräkning av tilläggspriset för högre sockerhalt än 16 procent ändrats till odlarnas förmån. Den för betodlingens säkerställande betydelsefullaste bestämmelsen är emellertid garanterandet av ett visst lägsta grundpris för sextonprocentiga betor. Det härutinnan föreslagna priset 2 kronor 30 öre för 100 kilogram torde — med hänsyn jämväl till det ökade pristillägget vid högre sockerhalt — vara ägnat att medföra odling i så-

dan omfattning, att de olägenheter ur det allmännas synpunkt, vartill en nedsatt betodling leder, kunna undgås. Med de sålunda föreslagna bestämmelserna om betpriset torde det från statens sida böra förutsättas, att betodlarna vid användande av lejd arbetskraft under 1932 ej tillämpa sådana lönesatser, att det sociala syftet med statens medverkan till betodlingens uppehållande därmed äventyras.

För att sockerbolagen skola åtaga sig att erlægga betalning för betorna enligt nyssnämnda grunder med ett garanterat lägsta pris förutsätter förslaget, att staten skulle å bolagen överlåta ensamrätt till import av socker samt medgiva, att bolagen i sin prissättning å socker, vilken skulle under statlig kontroll ske enligt hittills tillämpade grunder, ej behövde notera lägre pris än, ifråga om krossmelis, 31 öre per kilogram. För konsumenterna kommer denna anordning visserligen att innebära, att de avskäras från möjligheterna att få fördel av lägre pris, än som motsvaras av det nyss nämnda. Skulle däremot prisförhållandena å världsmarknaden så utveckla sig, att priskurvan åter överstiger sagda pris, kommer det inhemska sockerpriset enligt förslaget att liksom hittills och utan någon ytterligare fördyring följa fluktuationerna å världsmarknaden. Det föreslagna lägsta krossmelispriset, 31 öre per kilogram, ligger visserligen något över dagens pris och medför alltså, att konsumenterna för tillfället få vidkännas viss uppoffring för den inhemska sockerbetsodlingens uppehållande. Emellertid torde även för konsumenterna ligga någon fördel däri, att priset stabiliseras, enär erfarenheten visat, att i tider med fluktuerande priser spänningen mellan producent- och konsumentpriserna tenderar att stegras. Framhållas må ock, att ett krossmelispris av 31 öre måste anses mycket lågt, om man tager hänsyn till prisutvecklingen under en längre tid tillbaka. Såsom närmare framgår av den i bilaga G till detta protokoll intagna tabell uppgick nämligen motsvarande pris under åren närmast före världskriget till ungefär 55 öre, och utgjorde medelpriset under femårsperioden 1922/1926 77 öre och under femårsperioden 1927/1931 38 öre. Jag har följaktligen ansett förslaget jämväl i nu berörda del kunna godtagas.

I 6 § av de föreslagna kontrakten mellan staten och sockerbolagen har angivits de förutsättningar, under vilka bolagen gjort sina åtaganden, innebärande bland annat att inga ändringar under avtalstiden vidtagas beträffande gällande tullsatser å socker och melass. Under förevarande förhållanden anser jag hinder ej möta mot att en dylik föreskrift godtages från statens sida. Härav följer, att vad lantbruksstyrelsen anfört i frågan om melasstullen, synes mig icke böra för närvarande föranleda någon åtgärd.

För giltighet av de ifrågasatta kontrakten mellan staten och sockerbolagen erfordras riksdagens samtycke. Den föreslagna anordningen förutsätter riksdagens beslut, att för tiden från och med den 1 mars 1932 eller den tidigare dag, Kungl. Maj:t bestämmer, till och med den 28 februari

1933 rätt att till riket införa socker icke skall tillkomma annan än staten eller den eller dem, åt vilken eller vilka Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt. Meddelande av erforderliga närmare föreskrifter torde ankomma på Kungl. Maj:t. Därvid torde givetvis iakttagas, att importen lämnas fri beträffande de i 1 § andra och tredje styckena av kontrakten angivna fall, samt att särskilda bestämmelser meddelas rörande sådan import, som avses i 7 § andra stycket, ävensom angående ordningen för uppbärande av där omfördäld avgift.

Såsom i förslaget till kontrakt mellan staten och sockerbolagen förutsetts torde av Kungl. Maj:t böra tillsättas en nämnd av tre sakkunniga och opartiska personer för utövande av kontroll över bolagens verksamhet, i vad den beröres av kontrakten. Närmare bestämmelser rörande nämndens verksamhet torde få meddelas av Kungl. Maj:t. De belopp, som må inflyta i form av avgifter jämlikt 7 § andra stycket i kontrakten, torde böra tillgodoföras inkomsttiteln diverse inkomster, varifrån kostnaderna för nämnden torde få bestridas.

Slutligen vill jag i likhet med kommissionen framhålla angelägenheten av att effektiva åtgärder hållas i beredskap mot prisspekulation under tiden tills förevarande förslag må bliva genomfört.

Under återopande av det anförda henställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att för tiden från och med den 1 mars 1932 eller den tidigare dag, Kungl. Maj:t bestämmer, till och med den 28 februari 1933 rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120) med av Kungl. Maj:t stagade undantag icke skall tillkomma annan än staten eller den eller dem, åt vilken eller vilka Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som må erfordras för upprätthållande av nu angivna ensamrätt;

dels ock godkänna de såsom bilagor A och B till detta protokoll fogade förslagen till kontrakt mellan svenska staten och svenska sockerfabriksaktiebolaget samt mellan svenska staten och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Allan Tigerschiöld.

Bilaga A.

Förslag till

K o n t r a k t

mellan svenska staten och svenska sockerfabriksaktiebolaget.

Mellan svenska staten å ena sidan samt å andra sidan svenska sockerfabriksaktiebolaget, i det följande benämnt bolaget, är följande överenskommelse träffad.

1 §.

Staten tillförsäkrar bolaget för nedan i 7 § första stycket omförmälda tid, att annan än bolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag ej skall äga laglig rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120).

Vad ovan sägs skall icke utgöra hinder för annan att företaga transitering, returfortullning eller uppläggning å tullager eller provianteringsfrilager av nyss omförmälda vara; dock får å provianteringsfrilager upplagd sådan vara endast efter av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall meddelat tillstånd disponeras annorledes än till fartygs proviantering i föreskriven ordning.

Vad i första stycket sägs gäller ej heller i avseende å vara, som införes i egentlig gränstrafik eller under sådana förhållanden, att tullfrihet för varan åtnjutes enligt annan bestämmelse i 5 § tulltaxeförordningen än den under s) upptagna eller enligt 6 eller 8 § samma förordning.

2 §.

Bolaget förbinder sig att i enlighet med därom inför den av Kungl. Maj:t den 8 januari 1932 tillsatta kommissionen rörande sockerbetsfrågan gjord utfästelse inbjuda till teckning av kontrakt angående sockerbetsodling under år 1932 samt i kontrakten i avseende å beräkningen av betpriset intaga bland annat följande bestämmelser.

Till grund för beräkningen av betpriset lägges medelpriset å 1 kilogram krossmelis (K 5) enligt svenska sockerfabriksaktiebolagets priskurant vid försäljning till engrossister under tiden från och med den 1 mars 1932 till och med den 28 februari 1933, sedan därifrån dragits den i noteringen ingående grossistrabatten 4 %. Det sålunda framräknade effektiva krossmelispriset utgör grundtalet för betprisberäkningen. För 100 kilogram sockerbeter med 16 % sockerhalt utgör priset 7 gånger ovannämnda grundtal (= grundpriset); dock att sagda grundpris icke må understiga 2 kronor 30 öre.

För varje $\frac{1}{10}$ % ökning eller minskning i medelsockerhalten röner betpriset ett tillägg eller avdrag av $\frac{1}{160}$ av grundpriset.

3 §.

Vid försäljning av socker är bolaget skyldigt att följa samma grundsatser, som hittills i detta hänseende av bolaget tillämpats för försäljning till leveransdagens pris. Bolaget skall bedriva sin verksamhet på ett lojalt sätt och så att icke annans intresse obehörigen skadas.

4 §.

Svenska sockerfabriksaktiebolagets priskurantpris å krossmelis (K 5) skall vara normerande för priskurantpriserna å övriga av bolaget saluförda sockersorter på så sätt, att en ökning eller minskning av priset å K 5 åtföljes av samma ökning eller minskning av priserna å övriga sockersorter. Priset å K 5 bestämmes enligt samma grunder som hittills efter läget å världsmarknaden, varvid dock gäller, att lägre pris än 31 öre per kilogram ej behöver av bolaget för sagda sockersort tillämpas.

5 §.

Bolagets verksamhet, i vad den beröres av detta kontrakt, skall vara underkastad fortlöpande kontroll av en utav Kungl. Maj:t tillsatt nämnd av tre opartiska och sakkunniga personer.

Av bolaget fattat beslut angående priserna å socker skall ofördröjligen meddelas nämnden. Då denna finner av bolaget tillämpade priser icke stå i överensstämmelse med vad i 4 § sägs, har den att meddela bolaget detta samt, om rättelse ej ernås, själv efter det bolaget beretts tillfälle yttra sig besluta angående priserna å socker. Dylikt av nämnden fattat beslut skall omedelbart lända till efterrättelse. Det åligger bolaget att, vid anfordran, till nämnden lämna de uppgifter, som denna anser erforderliga för kontrollens utövande.

Rörande nämndens verksamhet i övrigt äger Kungl. Maj:t meddela närmare föreskrifter.

6 §.

Bolagets åtagande enligt detta kontrakt gäller under förutsättning, att inga ändringar under avtalstiden vidtagas beträffande gällande tullsatter å raffinerat eller oraffinerat socker eller å melass, samt att sådana åtgärder under nämnda tid icke vidtagas beträffande användning av melass vid tillverkning av brännvin, varigenom bolagets möjligheter att vinna avsättning för melass väsentligen inskränkas.

7 §.

Detta kontrakt, som är giltigt endast under förutsättning av riksdagens godkännande, träder i kraft den dag, Kungl. Maj:t bestämmer, dock senast den 1 mars 1932, och gäller till och med den 28 februari 1933.

Har någon före den 2 februari 1932 träffat avtal om inköp i fast räkning av visst parti socker att importeras efter tiden för kontraktets ikraftträdande samt anmält detta för den i 5 § omnämnda nämnd senast den 15 mars 1932, äger han, i den mån inköpet ej skäligen kan antagas hava skett i uppenbart spekulativt syfte, efter tillstånd av nämnden verkställa ifrågavarande införsel, men vare därvid skyldig att till statsverket erlægga en avgift, motsvarande skillnaden mellan å ena sidan värdet å varan, beräknat efter de vid importtillfället i Sverige gällande pris enligt bolagets noteringar — efter avdrag av 4 % grosshandelsrabatt — för märket F, om införseln avser hårt socker såsom bit- och toppsocker, och för K 5, om införseln avser annat socker, samt å andra sidan det belopp, som han styrker sig hava erlagt för partiet, däri inräknat förekommande tullavgifter. Skäligheten av sist nämnda belopp skall i varje fall prövas av nämnden, inför vilken importören skall avgiva deklARATION på heder och samvete angående tiden och villkoren för köpet. Där särskilda skäl därtill föranleda, äger Kungl. Maj:t medgiva befrielse från eller återbäring av den avgift, varom ovan sägs.

Förslag till
K o n t r a k t
mellan svenska staten och mellersta Sveriges sockerfabriks-
aktiebolag.

Mellan svenska staten å ena sidan samt å andra sidan mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag, i det följande benämnt bolaget, är följande överenskommelse träffad.

1 §.

Staten tillförsäkrar bolaget för nedan i 7 § första stycket omförmälda tid, att annan än bolaget och svenska sockerfabriksaktiebolaget ej skall åga laglig rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120).

Vad ovan sägs skall icke utgöra hinder för annan att företaga transitering, returfortullning eller uppläggning å tullager eller provianteringsfrilager av nyss omförmäld vara; dock får å provianteringsfrilager upplagd sådan vara endast efter av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall meddelat tillstånd disponeras annorledes än till fartygs proviantering i föreskriven ordning.

Vad i första stycket sägs gäller ej heller i avseende å vara, som införes i egentlig gränstrafik eller under sådana förhållanden, att tullfrihet för varan åtnjutes enligt annan bestämmelse i 5 § tulltaxeförordningen än den under s) upptagna eller enligt 6 eller 8 § samma förordning.

2 §.

Bolaget förbinder sig att i kontrakt angående sockerbetsodling under år 1932 i avseende å beräkningen av betpriset intaga bland annat följande bestämmelser.

Till grund för beräkningen av betpriset lägges medelpriset å 1 kilogram krossmelis (K. 5) enligt svenska sockerfabriksaktiebolagets priskurant vid försäljning till engrossister under tiden från och med den 1 mars 1932 till och med den 28 februari 1933, sedan därifrån dragits den i noteringen ingående grossistrabatten 4 %. Det sålunda framräknade effektiva krossmelispriset utgör grundtalet för betprisberäkningen. För 100 kilogram sockerbetor med 16 % sockerhalt utgör priset 7 gånger ovannämnda grundtal (= grundpriset); dock att sagda grundpris icke må understiga 2 kronor 30 öre.

För varje $\frac{1}{10}$ % ökning eller minskning i medelsockerhalten röner betpriset ett tillägg eller avdrag av $\frac{1}{160}$ av grundpriset.

Desutom åtager sig bolaget även beträffande 1932 års sockerbetsodling att lämna särskilt fraktbidrag till betodlarna enligt samma grunder som för 1931.

3 §.

Vid försäljning av socker är bolaget skyldigt att följa samma grundsatser, som hittills i detta hänseende av bolaget tillämpats för försäljning till leveransdagens pris. Bolaget skall bedriva sin verksamhet på ett lojalt sätt och så att icke annans intresse obehörigen skadas.

4 §.

Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolags priskurantpris å krossmelis (KM) skall vara normerande för priskurantpriserna å övriga av bolaget saluförda sockersorter på så sätt, att en ökning eller minskning av priset å KM åtföljes av samma ökning eller minskning av priserna å övriga sockersorter. Priset å KM bestämmes enligt samma grunder som hittills efter läget å världsmarknaden, varvid dock gäller, att lägre pris än 31 öre per kilogram ej behöver av bolaget för sagda sockersort tillämpas.

5 §.

Bolagets verksamhet, i vad den beröres av detta kontrakt, skall vara underkastad fortlöpande kontroll av en utav Kungl. Maj:t tillsatt nämnd av tre opartiska och sakkunniga personer.

Av bolaget fattat beslut angående priserna å socker skall ofördröjligen meddelas nämnden. Då denna finner av bolaget tillämpade priser icke stå i överensstämmelse med vad i 4 § sägs, har den att meddela bolaget detta samt, om rättelse ej ernås, själv efter det bolaget beretts tillfälle yttra sig besluta angående priserna å socker. Dyligt av nämnden fattat beslut skall omedelbart lända till efterrättelse. Det åligger bolaget att, vid anfordran, till nämnden lämna de uppgifter, som denna anser erforderliga för kontrollens utövande.

Rörande nämndens verksamhet i övrigt äger Kungl. Maj:t meddela närmare föreskrifter.

6 §.

Bolagets åtagande enligt detta kontrakt gäller under förutsättning, att inga ändringar under avtalstiden vidtagas beträffande gällande tullsatser å raffinerat eller oraffinerat socker eller å melass, samt att sådana åtgärder under nämnda tid icke vidtagas beträffande användning av melass vid tillverkning av brännvin, varigenom bolagets möjligheter att vinna avsättning för melass väsentligen inskränkas.

7 §.

Detta kontrakt, som är giltigt endast under förutsättning av riksdagens godkännande, träder i kraft den dag, Kungl. Maj:t bestämmer, dock senast den 1 mars 1932, och gäller till och med den 28 februari 1933.

Har någon före den 2 februari 1932 träffat avtal om inköp i fast räkning av visst parti socker att importeras efter tiden för kontraktets ikraftträdande samt anmält detta för den i 5 § omnämnda nämnd senast den 15 mars 1932, äger han, i den mån inköpet ej skäligen kan antagas hava skett i uppenbart spekulativt syfte, efter tillstånd av nämnden verkställa ifrågavarande införsel, men vare därvid skyldig att till statsverket erlägga en avgift, motsvarande skillnaden mellan å ena sidan värdet å varan, beräknat efter de vid importtillfället i Sverige gällande pris enligt svenska sockerfabriksaktiebolagets noteringar — efter avdrag av

4 % grosshandelsrabatt — för märket F, om införseln avser hårt socker såsom bit- och toppsocker, samt för K 5, om införseln avser annat socker, samt å andra sidan det belopp, som han styrker sig hava erlagt för partiet, däri inräknat förekommande tullavgifter. Skäligheten av sist nämnda belopp skall i varje fall prövas av nämnden, inför vilken importören skall avgiva deklARATION på heder och samvete angående tiden och villkoren för köpet. Där särskilda skäl därtill föranleda, äger Kungl. Maj:t medgiva befrielse från eller återbäring av den avgift, varom ovan sägs.

*Bilaga C.***Redogörelse för av 1929 års sockersakkunniga verkställd undersökning jämlikt den s. k. monopollagen av den 18 juni 1925 rörande de svenska sockerfabriksaktiebolagens inverkan på prisförhållandena å socker och sockerbetor inom landet.****Avd. I. Undersökningens föremål och omfattning.**

Av den utredning, som 1929 års sockersakkunniga avlämnade den 15 december 1930 och vilken i det följande benämnes 1930 års sockerutredning, inhämtas bland annat följande rörande läget å den svenska sockermarknaden. Det föreliggande behovet av konsumtionssocker i landet, vilket uppgår till 230,000 å 240,000 ton per år, fylles i huvudsak av den inhemska industrien. Importen av konsumtionssocker, vilken för det senast förflutna året redovisas till 21,144 ton, utgör sålunda knappt en tiondel av behovet. Det utländska sockret har ej vunnit större insteg å den svenska marknaden på grund av att den inhemska industrien för att motverka importen reducerat priset på sina produkter. Ehuru sockerpriset i Sverige rönt en mycket kännbar och omedelbar påverkan av det försämrade läget å den internationella sockermarknaden, har likväl den svenska sockerindustrien alltjämt kunnat för sina produkter uttaga ett något högre pris än den förtullade utländska varan betingar. Möjligheten att uttaga detta överpris torde visserligen främst bero på det svenska konsumtionssockrets höga kvalitet, men bidragande har även varit industriens koncentration till endast två företag, nämligen svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag, av vilka det senare i allmänhet i sin försäljningspolitik tillämpat samma grundsatser och förfaringsätt som svenska sockerfabriksaktiebolaget. Genom denna sin koncentration har den svenska sockerindustrien kunnat utöva ett verksamhet inflytande å sockerengroshandelns organisation. Sålunda har under industriens medverkan genomförts en tämligen enhetlig prissättning vid försäljning av svenskt socker till detaljhandlarna. Dessa stå däremot jämförelsevis fria i sitt förhållande till den inhemska sockerindustrien. Industrien saknar också möjlighet att påverka prisbildningen å socker inom detaljhandeln. Följden därav har blivit, att konsumentpriset å socker i olika orter företer väsentligt större variationer, än vad som kan anses betingat av fraktförhållandena.

*Sockerfabriks-
aktiebolagens
inverkan å
sockerpriset
i Sverige.*

Den svenska sockerindustrien spelar en avgörande roll vid prissättning av sockerbetor i Sverige, enär praktiskt taget samtliga inom landet odlade sockerbetor levereras till sockerindustrien. Brännerierna förbruka endast mellan 4,000 och 5,000 ton per år. Ej heller för utfodring odlas i Sverige sockerbetor i någon nämnvärd omfattning. I detta avseende föreligger en viss skillnad mellan den svenska och danska betodlingen. I

*Sockerfabriks-
aktiebolagens
inverkan å
betpriset i
Sverige.*

Danmark användes ärligen inemot 10 % av den totala sockerbetsarealen för odling av sockerbetor till foder. Även i Tyskland användes sockerbetor i ej obetydlig omfattning såsom kreatursfoder. På grund av att i Sverige sockerfabriksaktiebolagen äro sockerbetsodlarnas enda användare, kommer priset å betorna att bliva beroende av de uppgörelser, som träffas mellan odlarna och bolagen. Personligt kontrakt rörande odlingsvillkoren tecknas visserligen mellan respektive bolag samt var och en av dess odlare, men innehållet i dessa kontrakt bestämmes i allt väsentligt vid förhandlingar mellan svenska sockerfabriksaktiebolaget och Skånes betodlares centralförening, som utgör en sammanslutning av de skånska betodlarna för tillvaratagande av deras gemensamma intressen gentemot sockerindustrien. Betpriset fastställles sålunda genom en kollektiv uppgörelse mellan sockerfabriksaktiebolagen och betodlarna.

Den inhemska betodlingen är under nuvarande förhållanden ej tillräcklig för att fylla landets behov av socker. Härför samt för att tillgodose den svenska råsockerindustriens mot behovet svarande produktionskapacitet erfordras för närvarande en årlig bettillförsel i landet av c:a 1.7 milj. ton, vilket motsvarar en sockerbetsareal av mellan 60,000 å 70,000 hektar. Enär under åren närmast före inträdet av nuvarande kris å sockermarknaden den svenska sockerindustrien avverkade endast c:a 1 milj. ton betor, som erhöles från en areal av i runt tal 40,000 hektar, kunde vid denna tid c:a 70 % av landets dåvarande betbehov täckas. För närvarande är ifrågavarande tal ännu lägre. Följden härav har blivit, att högst betydande kvantiteter råsocker måst importeras. Någon konkurrens har härigenom ej uppstått mellan inhemskt och utländskt råsocker, då sockerfabriksaktiebolagen raffinera hela sin inhemska sockerproduktion vid egna raffinaderier. Däremot bidraga sänkta råsockerpris utomlands att minska bolagens intresse för den inhemska sockerbetsodlingen. I varje fall innebär möjligheten för bolagen att uppehålla sin verksamhet genom att importera råsocker, att deras ställning gentemot betodlarsammanslutningarna stärkes.

Undersökningens syfte, omfattning och planläggning.

De svenska sockerfabriksaktiebolagen ha vid sin försäljning av konsumtionssocker en mycket stark kännning av den utländska konkurrensen. I fråga om betinköpen framträder däremot deras monopolställning väsentligt starkare. Med anledning därav synes en undersökning av de svenska sockerfabriksaktiebolagens inverkan på priset förhållandet rörande socker och sockerbetor böra i första hand inriktas på att söka utreda de betpris, som bolagen vid olika sockerpris skäligen kunna anses böra betala. För detta ändamål torde det vara nödigt att lämna redogörelse för dels sockerindustriens inkomster vid visst antaget sockerpris, dels ock dess omkostnader under enahanda antagande. Med hänsyn till att undersökningen avser att utreda betingelserna över huvud taget för sockerfabrikationen i Sverige, torde i detta sammanhang sockerfabriksaktiebolagens verksamhet endast i vad avser tillverkning och försäljning av socker böra tagas i betraktande. De inkomster eller utgifter, som härröra av bolagens rörelse i övrigt, såsom jordbruksdrift, förvaltande av värdepapper etc. hava sålunda i det följande lämnats åsido.

I överensstämmelse härmed ha från vart och ett av de båda bolagen infördrats ingående uppgifter rörande deras produktions- och övriga med sockerrörelsen sammanhängande ekonomiska förhållanden. Bolagen hava sålunda på grundval av olika av oss angivna förutsättningar upprättat

och till oss överlämnat kalkyler rörande sin rörelse, av vilka framgår resultatet av verksamheten vid varje fabrik ävensom vid varje bolag i dess helhet. För den rent bokföringsmässiga granskningen av dessa kalkyler, vilka i enlighet med våra direktiv i möjligaste mån baserats på bolagens bokföring, hava vi jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande anlitat särskilt ombud, auktoriserade revisorn, ingenjören H. J. Holmström, som däröver avgivit utlåtanden, vilka finnas fogade härvid som bilagor. (Bilaga 1 och 2.)

Till belysning av förhållandena inom den svenska sockerindustrien i tekniskt avseende hava vidare från ett flertal utländska fackmän, vilka beretts tillfälle bese de svenska sockerfabrikerna, införskaffats allmänna utlåtanden, vilka finnas sammanförda i bilaga 3. I övrigt hava vi granskat förenämnda kalkyler ävensom med ledning därav utarbetat följande redogörelse för den svenska sockerindustrien. Därvid har ej ansetts föreligga anledning att i framställningen genomgående skilja mellan de båda sockerfabriksaktiebolagen, då de, såsom framhållits, i sitt yttre framträdande i allmänhet tillämpa samma grundsatser och förfaringsätt. Däremot har det syntts lämpligt, i betraktande av att båda bolagen i sina raffinaderier använda ej endast svenskt råsocker utan jämväl utländskt dylikt, att uppdelna redogörelsen i tvenne skilda avdelningar, av vilka den ena behandlar råsockerindustrien och den andra raffinadindustrien. I en särskild avdelning har därefter sammanförts de viktigaste resultaten av undersökningen särskilt för vart bolag. I anslutning därtill meddelas även en redogörelse för huru rådande tullskydd för sockertillverkningen i Sverige fördelar sig å olika intressenter, i den mån en dylik fördelning är möjlig att verkställa.

Avd. IV. Sammanfattning av utredningsresultaten.

Kap. 1. De svenska sockerfabriksaktiebolagens räntabilitetsförhållanden.

Av den lämnade redogörelsen för den svenska sockerindustriens produktions- och övriga ekonomiska förhållanden framgår, att dessa gestalta sig väsentligt olika för de båda i landet för närvarande verksamma sockerfabriksaktiebolagen. Att så även måste vara fallet är uppenbart, om man tager i betraktande de båda bolagens ställning till sockerbetsodlingen i Sverige. Det mellansvenska bolaget äger ett raffinaderi, vars kapacitet utgör drygt en femtedel av hela den svenska raffinadindustrien, medan samtidigt den betkvantitet, som samma bolag tillhörande råsockerfabriker numera förarbeta, uppgår till endast 5—8 % av den totala. Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag framträder därför numera såsom ett företag, huvudsakligen baserat på raffinering av utländskt råsocker, medan däremot svenska sockerfabriksaktiebolaget, åtminstone under normala förhållanden, har tyngdpunkten av sin verksamhet liggande å råsockerfabrikationen. Emellertid har i och med sockerprisets fall en förskjutning mellan de båda grenarnas betydelse för bolagets samlade driftsresultat ägt rum. Till stöd för detta påstående samt för belysning av vissa andra i samband därmed stående företeelser meddelas i det följande en sammanfattning av de erhållna utredningsresultaten.

Svenska sockerfabriksaktiebolaget.

Med utgångspunkt från, dels ett priskurantpris å krossmelis av 30 öre per kilogram, dels en total raffinadtillverkning av 190,000 ton, dels ock slutligen ett betpris, som utgår i enlighet med gällande odlingskontrakt, har svenska sockerfabriksaktiebolaget i sina kalkyler angivit totala produktionskostnaden per kilogram raffinad efter avdrag av inkomst av biprodukter till resp. 32.369, 31.530, 30.796 och 30.166 öre vid en betavverknings i bolagets råsockerfabriker av resp. 0.8 milj., 1.0 milj., 1.2 milj. och 1.4 milj. ton. Därvid har emellertid hänsyn ej tagits till ränta å erforderligt driftskapital, vilka kostnader vid olika betmängder och en räntefot av 6 % beräknats till resp. 1.109, 1.130, 1.141 och 1.170 öre. Tillhopa skulle följaktligen kostnaderna vara 33.478, 32.660, 31.937 och 31.336 öre per kilogram. I dessa kostnader ingår ej ränta å anläggningskapitalet. I kalkylerna har emellertid räknats med, dels en onormalt låg sockerhalt hos betorna, varigenom råsockerutbytet per deciton inköpta betor blir c:a 0.4 kilogram mindre än vad som kan anses normalt, dels ock ett pris å det importerade råsockret, som med c:a 1.2 öre överstiger vad som enligt vår mening är att betrakta som sannolikt. Därest sistberörda korrigeringar vidtagas, nedbringas kostnaderna vid ovan angivna betmängder med resp. c:a 1.45 milj., 1.19 milj., 0.94 milj. och 0.7 milj. kronor, vilka belopp per kilogram raffinad motsvara 0.76, 0.63, 0.49 och 0.37 öre. Utgifterna vid ett krossmelispris av 30 öre per kilogram samt ett pris av 1 krona 99 öre per deciton betor med en sockerhalt av 17.2 % bli då resp. 32.72, 32.03, 31.45 och 30.97 öre per kilogram raffinad. Med en i enlighet med bolagets kalkyler antagen inkomst per kilogram raffinad av 31.44 öre uppstår alltså å bolagets verksamhet en förlust av resp. 1.28 öre, 0.59 öre och 0.01 öre vid en betmängd av resp. 0.8 milj., 1.0 milj. och 1.2 milj. ton men däremot en vinst av 0.47 öre per kilogram raffinad, därest betmängden utökades till 1.4 milj. ton. En ökning av bolagets bettillförsel från 0.8 till 1.0 milj. ton skulle följaktligen minska förlusten å sockerrörelsen från 12.8.190,000 = 2,432,000 kronor till 5.9.190,000 = 1,121,000 kronor eller med 1,311,000 kronor. Vid ett prisläge av 30 öre per kilogram krossmelis äger sålunda bolaget ett betydande intresse att uppehålla sockerbetsodlingen i nödig omfattning, men detta intresse minskas i den mån sockerpriset faller. Till belysning härav meddelas i följande sammanställning det beräknade driftsresultatet vid ett oförändrat betpris av 1 krona 99 öre per deciton betor med 17.2 % sockerhalt, men vid olika sockerpris och bettillförsel. För att ej onödigt komplicera beräkningarna har därvid antagits, att driftskapitalet bibehålles oförändrat. Vidare har förutsatts, att priset å importerat råsocker följer ändringarna i raffinadpriset. Vid beräkningarna har man utgått ifrån, att en sänkning i priskurantpriset å krossmelis av 4 öre, som skulle innebära en sänkning av det effektiva priset å krossmelis — priskurantpris med avdrag av grossistrabatt 4 % — med 3.84 öre, kommer att medföra, dels en minskning av bolagets inkomster med 190,000.38.4 eller 7.3 milj. kronor, dels ock en motsvarande minskning i råsockerpriset med 3.84 öre per kilogram. För bolagets hela råsockerimport, som vid betmängder av resp. 0.8 milj. ton, 1.0 milj. ton och 1.2 milj. ton av bolaget beräknats uppgå till resp. 87,600 ton, 57,800 ton och 28,100 ton, skulle motsvarande utgiftsminskning vara 3.4 milj., 2.2 milj. och 1.1 milj. kronor. Vid en betmängd av 1.4 milj. ton erfordras ej införsel av utländskt råsocker. Den

totala inkomstminskningen skulle sålunda vara resp. 3.9 milj., 5.1 milj., 6.2 milj. och 7.3 milj. kronor.

Svenska sockerfabriksaktiebolagets driftsresultat (+ vinst — förlust) vid olika sockerpris.

Bettillförsel	Priskurant å krossmelis		
	34 öre	30 öre	26 öre

1. *Betpriset oförändrat vid 1 krona 99 öre per deciton.*

0.8 milj. ton	+	1.5 milj. kr.	—	2.4 milj. kr.	—	6.3 milj. kr.
1.0 »	»	+ 4.0 »	»	— 1.1 »	»	— 6.2 »
1.2 »	»	+ 6.2 »	»	0.0 »	»	— 6.2 »
1.4 »	»	+ 8.2 »	»	+ 0.9 »	»	— 6.4 »

2. *Betpriset rörligt i enlighet med gällande kontrakt.*

0.8 milj. ton	—	0.5 milj. kr.	—	2.4 milj. kr.	—	4.3 milj. kr.
1.0 »	»	+ 1.5 »	»	— 1.1 »	»	— 3.7 »
1.2 »	»	+ 3.2 »	»	0.0 »	»	— 3.2 »
1.4 »	»	+ 4.7 »	»	+ 0.9 »	»	— 2.9 »

I detta sammanhang torde det vara av intresse att jämföra bolagets bokslut för år 1930/1931 med det resultat, som framgår av kalkylen. Under angivna år inköpte bolaget 1.1 milj. ton betor med en medelsockerhalt av 17.2 % efter ett pris av 1 krona 90 öre per deciton. Priskurantpriset å krossmelis för räkenskapsåret var i genomsnitt c:a 27 öre per kilogram. Det effektiva försäljningspriset för bolagets raffinad blir då enligt kalkylen 28.56 öre. Totala produktionskostnaden efter avdrag av biprodukternas värde utgör likaledes enligt kalkylen vid ett råsockerpris av 23 öre per kilogram samt ett betpris av 1 krona 94.4 öre per deciton betor med 16.74 % sockerhalt 32.30 öre per kilogram raffinad. Under angivna förutsättningar skulle alltså bolagets drift lämna ett underskott av 3.74 öre per kilogram raffinad eller 7.1 milj. kronor. Emellertid kan vid ett priskurantpris å krossmelis av 27 öre per kilogram priset för det behövliga utländska råsockret, varav erfordras 43,000 ton, antagas vara ej 23 öre utan c:a 19 öre, varför angivna underskott bör reduceras med 43,000 · (230 — 190) = 1.7 milj. kronor. På grund av att vidare det betalda betpriset var lägre än vad i kalkylen förutsatts och samtidigt sockerhalten hos betorna högre, förbättras bolagets driftsresultat med c:a 1.40 milj. kronor. Underskottet skulle sålunda för året enligt kalkylen ha uppgått till 7.1 — 1.7 — 1.4 = 4.0 milj. kronor. Därvid har emellertid bland bolagets kostnader inräknats en ränteutgift för bolagets eget driftskapital av 2.1 milj. kronor. Om så ej sker, reduceras följaktligen underskottet till c:a 1.9 milj. kronor. Enligt bokslutet utgör bolagets vinst 3.3 milj. kronor, vari dock ingår inkomst av kapital m. m. med 0.8 milj. kronor. Vidare ha bolaget för det gångna året ej verkställt erforderliga avskrivningar, vilka i kalkylen angivits till 5.1 milj. kronor. Tages hänsyn härtill har sålunda å bolagets socker-rörelse i verkligheten uppstått en förlust av 2.6 milj. kronor, vilket belopp bör jämföras med ovan angivna 1.9 milj. kronor. Skillnaden mellan det verkliga och det kalkylerade underskottet å sockerrörelsen för

året, vilken sålunda uppgår till 0.7 milj. kronor eller knappt 0.4 öre per kilogram raffinad, torde i den mån den ej härrör av ofullständigheter i beräkningsmetoden, i huvudsak bero av höjda fraktkostnader samt ogynnsamma inköp av utländskt råsocker.

Av de i föregående tabla anförda siffrorna framgår, att medan det vid ett fast betpris av 1 krona 99 öre per deciton betor förligger ett mycket stort intresse för bolaget att sockerbetsodlingen uppehålls i så stor utsträckning som möjligt vid ett sockerpris av exempelvis 34 öre per kilogram intresset avsevärt avtager med sockerprisets fall och praktiskt taget har helt försvunnit vid ett priskurantpris å krossmelis av 26 öre per kilogram. Vid ytterligare nedgång i sockerpriset medför ökad tillförsel av betor större förluster för bolaget, varför det är till fördel för detta, att odlingen inställes, såvida ej en motsvarande nedsättning av betpriset kan ske. Enär resultatet av bolagets raffineringssyftsamhet i allt väsentligt är beroende av spänningen mellan priserna å raffinerat socker och råsocker samt denna i endast mycket ringa grad följer sockerprisets växlingar, blir resultatet av raffineringen relativt oberoende av sockerpriset. Den förbättring i bolagets driftsresultat, som enligt ovanstående siffror blir en följd av stigande sockerpris är därför i huvudsak att hänföra till den inhemska råsockerfabrikationen och sammanhänger med att bolaget vid höjt sockerpris i ökad omfattning erhåller sina vid råsockertillverkningen förbundna fasta kostnader täckta. I detta sammanhang bör framhållas, att en omläggning av bolagets avskrivningspolitik i och för sig ej utövar något inflytande i fråga om bolagets intresse i sockerbetsodlingens uppehållande i större eller mindre omfattning. Utgår man från att raffineringsskostnaderna äro desamma för inhemskt och utländskt råsocker, bestämmas nämligen bolagets intresse av den svenska betodlingens uppehållande av i vad mån skillnaden mellan raffinadpriset samt betpriset jämte övriga rörliga kostnader vid råsockerfabrikationen överstiger spänningen mellan raffinadpriset samt priset å det importerade råsockret. Härav följer att sagda intresse stimuleras endast genom åtgärder, som bidraga till att antingen minska ifrågavarande spänning eller ock öka ovan nämnda skillnad mellan sockerpris och de rörliga kostnaderna vid råsockertillverkningen. En minskning av spänningen torde endast kunna ske genom att höja råsockertullen. Då detta med hänsyn till den import av råsocker, som för närvarande är ofrånkomlig, skulle innebära ett försämrat läge för den svenska sockernäringsen som helhet betraktad, något som under nuvarande tider är ägnat att ingiva stora betänkligheter, lär en dylik höjning böra äga rum endast under förutsättning, att näringsen beredes vederlag i en eller annan form. Detta kan ske på så sätt, att raffinadtullen även höjes, ehuru i mindre grad än råsockertullen. Därest tullsatsen å raffinerat socker höjes med 1 öre från 10 till 11 öre per kilogram, kommer bolaget vid en raffinadtillverkning av 190,000 ton att i ökade inkomster tillföras 1.9 milj. kronor. Höjes samtidigt råsockertullen från 7 till 10 öre, skulle emellertid vid en import av 60,000 å 70,000 ton råsocker bolagets utgifter för raffineringen stiga med ungefär samma belopp. Vid en dylik förändring av tullsatserna skulle sålunda staten i ökade inkomster tillföras nyssnämnda belopp 1.9 milj. kronor. Genom en dylik åtgärd, som givetvis bidroge att i hög grad öka bolagets intresse för den inhemska betodlingen, skulle dock det effektiva raffineringsskyd-

det, vilket för närvarande utgör c:a 2.6 öre per kilogram raffinad nedgå till c:a 0.5 öre, varför med all sannolikhet raffinering av utländskt råsocker i och för sig bleve förlustbringande. Beträffande svenska sockerfabriksaktiebolaget torde denna omständighet dock betyda mindre, då nämnda bolags verksamhet är baserad på i huvudsak den inhemska råsockerproduktionen samt dess raffinering, men för mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag skulle åtgärden i fråga bliva synnerligen kännbar.

Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag.

Med anledning av de kalkyler, som lämnats av mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag, ha bolagets totala produktionskostnader beräknats. Därvid medtagas emellertid endast fabrikerna i Mörbylånga och Linköping ävensom raffinaderiet i Lidköping, medan däremot råsockerfabriken i Lidköping såsom alltför obetydlig lämnas åsido. Vid en dylik kostnadsberäkning kan man exempelvis utgå från en raffinadtillverkning av 32,000 ton. Vidare förutsättes ett priskurantpris å krossmelis av 30 öre per kilogram och ett motsvarande pris av 1 krona 97 öre för betor med en sockerhalt av 17 %. På grundval av dessa förutsättningar torde bolagets totala produktionskostnader efter avdrag av inkomst från biprodukter kunna beräknas till 31.7 öre, 31.4 öre och 31.1 öre per kilogram vid betmängder om resp. 60,000 ton, 80,000 ton och 100,000 ton. Av sistnämnda kvantiteter antagas resp. 20,000 ton, 30,000 ton och 40,000 ton belöpa sig å fabrikerna i Linköping samt återstoden å fabriken i Mörbylånga. Till jämförelse kan nämnas att bettillförseln vid de båda fabrikerna var under år 1927 18,800 ton resp. 50,300 ton, under år 1928 19,700 ton resp. 44,900 ton samt under år 1929 14,700 ton resp. 25,400 ton. Importbehovet av utländskt råsocker är vid angivna betmängder resp. 25,520 ton, 22,360 ton och 19,200 ton. Beträffande de anförda kostnadsbeloppen är vidare att framhålla, att däri ej ingå avskrivningar å råsockerfabrikerna, men däremot vad som kan anses erforderligt för nyanskaffningar vid raffinaderiet. Orsaken härtill är, att bolaget i sina kalkyler ej ansett sig böra belasta råsockerfabrikationen med utgifter för avskrivningar. Ej heller äro i beloppen intagna eventuellt förefintliga räntanspråk. Utgår man emellertid i enlighet med av bolaget lämnade uppgifter från, att det behövlige driftskapitalet vore c:a 5 milj. kronor, skulle vid en räntefot av 6 % ränteutgifterna uppgå till c:a 0.9 öre per kilogram raffinad. Bolagets samtliga produktionskostnader skulle sålunda utgöra resp. 32.6 öre, 32.3 öre och 32.0 öre per kilogram raffinad vid ovan angivna betmängder. Enär ett priskurantpris å krossmelis av 30 öre innebär ett effektivt medelpris för den tillverkade raffinaden av högst 31.2 öre per kilogram skulle bolagets rörelse vid nämnda sockerpris lämna underskott å resp. 1.40 öre, 1.10 öre och 0.80 öre per kilogram raffinad. De absoluta beloppen av underskotten i fråga framgå av nedanstående sammanställning, vari även angivits resultatet av bolagets rörelse vid sockerpris av 26 öre resp. 34 öre per kilogram. I samtliga fall förutsättes sockerhalten i de avverkade betorna vara 17 %. Hithörande beräkningar ha verkställts på samma sätt som tillämpades beträffande svenska sockerfabriksaktiebolaget.

Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolags driftsresultat (+ vinst — förlust) vid olika sockerpris.

Bettillförsel	Priskurant å krossmelis		
	34 öre	30 öre	26 öre
<i>1. Betpriset oförändrat vid 1 krona 97 öre per deciton.</i>			
60,000 ton —	199,000 kr.	— 448,000 kr.	— 697,000 kr.
80,000 » +	18,000 »	— 352,000 »	— 720,000 »
100,000 » +	136,000 »	— 256,000 »	— 748,000 »
<i>2. Betpriset rörligt i enlighet med gällande kontrakt.</i>			
60,000 ton —	349,000 kr.	— 448,000 kr.	— 547,000 kr.
80,000 » —	182,000 »	— 352,000 »	— 520,000 »
100,000 » —	114,000 »	— 256,000 »	— 498,000 »

Med ledning av de i tablån meddelade siffrorna samt med utgångspunkt från att priskurantpriset för räkenskapsåret 1930/1931, som slutade den 31 mars 1931, utgjorde 28 öre per kilogram och att bettillförseln uppgick till nära 80,000 ton kan man beräkna underskottet å bolagets sockerrörelse för samma år till i runt tal 450,000 kronor, varvid bland utgifterna inräknats ränta å bolagets driftskapital med 0,9 öre per kilogram raffinad eller 290,000 kronor. Det verkliga underskottet blir sålunda 160,000 kronor. Bolagets bokslut år 1930/1931 uppvisar före avdrag av skatter emellertid en vinst av 306,000 kronor. Med hänsyn till att bolaget bokfört inkomst av kapital och lantbruk till 334,000 kronor, kommer dock sockerrörelsen att lämna en förlust av 28,000 kronor. Skillnaden mellan det verkliga och det beräknade resultatet för året skulle alltså vara 160,000 — 28,000 = 132,000 kronor, eller c:a 0,4 öre per kilogram raffinad. Denna skillnad torde i huvudsak bero på svårigheter att uppställa en exakt kalkyl för bolagets råsockerfabriker vid växlande betmängder. Vidare föreligger det vissa möjligheter för bolaget att genom gynnsamma råsockerinköp bereda sig extra inkomster.

Det förut berörda förhållandet beträffande sockerindustriens minskade intresse för den inhemska sockerbetsodlingens uppehållande vid sjunkande sockerpris och oförändrat betpris, framträder även i förestående tablå mycket tydligt. Vid ett sockerpris av 26 öre per kilogram ökas bolagets förluster med stigande bettillförsel och synes det sålunda vara till fördel att betodlingen så långt som möjligt inskränkes, medan däremot vid ett sockerpris av 34 öre bolaget har mycket påtagliga fördelar av större odling. Orsaken härtill är den, att vid låga sockerpris spänningen mellan priset å raffinad och råsockerpriset gör det fördelaktigare för bolaget att importera utländskt råsocker än att tillverka sådant inom landet. Enligt vad den förebragta utredningen visat, torde dock något nämnvärt överskott ej uppstå vid raffinering av utländskt råsocker under nuvarande förhållanden, då raffinadpriset å den internationella marknaden tidvis endast obetydligt överstiger priset å råsocker. Vid sådant förhållande är det uppenbart, att en minskning av gällande tullskydd för raffineringsindustrien kommer att bliva synnerligen kännbar för det mellansvenska bolaget.

Kap. 2. Möjligheter att nedbringa de svenska sockerfabriksaktiebolagens tillverkningskostnader.

Den verkställda utredningen, varav en kort sammanfattning meddelats i föregående kapitel, har avsett att klarlägga de svenska sockerfabriksaktiebolagens förutsättningar att under nuvarande förhållanden driva en ekonomisk sockerproduktion av svenska betor. I anslutning härtill ha vi undersökt de möjligheter, som i olika avseenden kunna föreligga att nedbringa sockerindustriens nuvarande manufakturingskostnader. I den mån besparingar kunna göras, vilka hänföra sig till raffinadindustrien eller till råsockerindustriens fasta kostnader, påverka de visserligen icke, enligt vad tidigare visats, bolagens ekonomiska intresse av att för sin raffinadindustri framställa inhemskt råsocker i stället för att köpa utländskt sådant. Men alla besparingar förbättra bolagens räntabilitet och därigenom deras *förmåga* att betala högre betpris.

Allmänt.

Undersökningen har givetvis icke kunnat ingå i tekniska eller ekonomiska detaljer, utan måst utmyнна i angivande av de områden, å vilka enligt vår mening ett målmedvetet besparingsarbete närmast bör inrikta sig. Det tillkommer sedan vederlörande industrier att själva fortsätta undersökningarna, vilkas mål är den industriella verksamhetens anpassning efter det nya ekonomiska läget. Ty även i detta böra givetvis industrierna söka att fylla den uppgift i folkhushållet, som statsmakterna avsett att de skola fylla genom att lämna och bibehålla ett såväl absolut stort som beträffande förhållandet mellan råsocker- och raffinadtull gynnsamt tullskydd. Under förutsättning av ett bestämt och konsekvent handlande från statsmakternas sida, vilket även bör omfatta åtgärder att skänka industrierna en viss tid framåt trygghet i de på statsmakterna beroende förhållanden, under vilka industrierna arbeta, borde icke föreligga tvivel om industriernas beredvilliga medverkan till ett för övrigt redan påbörjat rationaliseringsarbete. Ett sådant tillvägagångssätt ligger i industriernas eget ekonomiska intresse, men det bör också vara en betingelse för fortsatt skydd från statens sida.

Socketindustrien och betodlingen fylla direkt och indirekt betydelsefulla uppgifter i landets hushållning. Dessa uppgifter ha ökat i vikt genom nuvarande rubbningar i världshushållningen, vilka tendera att ge ökad betydelse åt näringar, som arbeta för att tillgodose en säker hemmamarknad. Någon möjlighet att för närvarande fylla dessa uppgifter, utan att nuvarande tullskydd bibehålles, torde ej föreligga. Tvärtom måste alla ansträngningar inriktas på att åstadkomma mest ekonomiska drift.

Vi hålla före att icke obetydliga besparingar kunna göras, om, som sig bör, vid driften uteslutande hänsyn toges till vad nutida och framtida svensk sockerframställning kräver. Traditionella och lokala hänsyn få icke föranleda bevarandet av en kvantitativt alltför vidlyftig produktionsapparat, trots att dess uppbyggande givetvis har sin historiska förklaringsgrund. Liknande skäl få ej heller föranleda bevarandet av tyngande och dyrbara organisationsformer. Med andra ord den tekniska rationalisering, som industrierna, i detta avseende lämnade åt sig själva, på ett förtjänstfullt sätt genomfört, bör efterföljas av en organisatorisk. Vi hålla före att härigenom vunna besparingar skola betydligt förbättra ovan återgivna driftskalkyl.

Men även om driftsresultatet icke kan bli helt tillfredsställande under

nuvarande prisläge, anse vi icke oberättigat att hänvisa till bolagens möjligheter att arbeta sig igenom nuvarande ekonomiska vågdal med stöd av tidigare intjänade vinster. På grund av sockerindustriens starka förtröstning, vilken möjliggjort tullskyddets hela utnyttjande, äro dessa vinster förvärvade med stöd av statens tullskydd, och detta är lämnat i avsikt att en bestående industri skall upprätthållas. Ett tullskydd kan icke alltför ofta justeras och anpassas efter stundens ekonomiska läge. I industriens eget intresse är en viss stabilitet även på detta område önskvärd. Men denna motverkas, om den meningen skulle vinna burskap, att en gång intjänta vinster principiellt äro undandragna den fortsatta rörelsen.

Vid ekonomiseringsarbetet är naturligt att söka bereda de varor och tjänster, som för sockerindustrien erfordras samma ersättning som de kunna erhålla inom annat med denna industri konkurrerande användningsområde — varken mer eller mindre. Emellertid är ingalunda alltid säkert, att sockerindustriens produktionsfaktorer kunna erhålla annan användning, och i sådana fall är befogat att, då det gäller sockernäringsens fortsatta bestånd, i landet, även dessa produktionsfaktorer få vidkännas uppoffringar.

Svenska sockerfabriksaktiebolaget.

Avskrivningar.

Bland sockerindustriens manufaktureringkostnader ingå även avskrivningar, varmed menas de utgiftsposter, vilka äro avsedda att i räkenskaper upptagas till belopp, motsvarande den värdeminskning, industriens anläggningar jämte tillhörande maskiner och inventarier undergår under räkenskapsåret. Avskrivningarna böra icke vara mindre, än att medel finnas tillgängliga för nyanskaffning av förbrukat material, när behov härav inställer sig. Men i en kalkyl, avsedd att beräkna förutsättningarna för en framtida drift, böra de icke heller upptagas högre. Man får icke belasta den framtida driften med ersättningar för föråldrade produktionsanordningar vilka icke för den fortsatta driften behöva förnyas och vilka vederbörande tidigare försummat eller icke förmått att avskrivna.

Vid beräkning av de avskrivningsbelopp, som ingå i svenska sockerfabriksaktiebolagets kalkyler, har man utgått från en år 1920 antagen avskrivningsplan. På grundval av då fastställda värden och med ledning av särskilt utarbetade livslängdstabeller, vilka senast reviderats år 1923, har man fixerat avskrivningarnas storlek. För att kunna bedöma skäligheten av ifrågavarande avskrivningsbelopp är det erforderligt att pröva dels den av bolaget tillämpade avskrivningsplanen, dels de värden å bolagets olika tillgångar, som lagts till grund för avskrivningarnas storlek. För ett bedömande är emellertid även av nöden att taga i betraktande bolagets tidigare avskrivningspolitik. Före kristiden var denna mycket försummad. Under denna tid användes de belopp, som avsatts till avskrivningar, i huvudsak till nedskrivning av värdet å nedlagda anläggningar. Vid fastställande av 1920 års avskrivningsplan utgick man därför ifrån, att de anläggningar, som då ingingo i driften, borde belastas med högre avskrivningar, än vad som motsvarade den årliga värdeminskningen. Den fastställda avskrivningsplanen innebar således, att från kommande års driftsöverskott undandrogos, förutom vad som motsvarade den årliga värdeminskningen av bolagets i drift varande anläggningar, även vissa belopp till täckande av den förmögenhetsförlust, som rent bokföringsmässigt upp-

stätt i och med nedläggandet av de överflödiga anläggningarna. Mot att bolaget så förfor, när årsvinsten lämnade möjlighet härtill, finnes naturligtvis ingen erinran att göra. Men märkas bör, att dessa senare belopp ej äro att betrakta såsom avskrivningar i ovan angivna mening och få därför ej tagas i betraktande, när det gäller uppställandet av en kalkyl, utvisande den objektiva självkostnaden vid sockertillverkning. Då därtill kommer, att prisnivån sedan berörda tid avsevärt sjunkit, är det uppenbart, att avskrivningsbeloppen, i den mån de äro fotade på under år 1920 fastställda värden, måste anses för höga. Efter nämnda år ha i bolagets anläggningar investerats c:a 30 milj. kronor, för vilka nyinvesteringar, om man fränser dem, som vidtogos till följd av arbetstidslagets införande, lägre avskrivningar torde ha beräknats.

Emellertid lärer det vara överflödigt att här närmare ingå på ett bedömande av skäligheten av det i kalkylen intagna avskrivningsbeloppet, enär av allt att döma sådana anordningar komma att av bolagets ledning vidtagas, att beloppet för framtiden avsevärt reduceras. I årets styrelseberättelse föreslås sålunda att, sedan aktiekapitalet nedsatts med 54 milj. kronor till 81 milj. kronor, 33.75 milj. kronor användas till sådana engångs-avskrivningar, som kunna befinnas erforderliga, samt återstoden 20.25 milj. kronor återbäras till aktieägarna. Ehuru styrelsen, enligt vad vi inhämtat, ännu ej upprättat någon plan för den sålunda ifrågasatta nedskrivningen av bolagets tillgångar, antydes dock i styrelseberättelsen, att nedskrivningen skall ske på så sätt, att en minskning i de årliga avskrivningarna med över 2 milj. kronor vinnes. De årliga avskrivningarna komma således hädanefter att belöpa sig till omkring 3 milj. kronor. Även denna summa synes vara fullt betryggande. Till jämförelse kan anföras, att bolaget sedan 1923 i genomsnitt per år använt c:a 2.3 milj. kronor till nyanskaffning och att bolaget under denna tid utfört ett betydande moderniseringsarbete. Styrelsen upplyser vidare om att de belopp, som före 1920 ansågos kunna tagas i anspråk för avskrivningar, åttingo till nedskrivning av nedlagda driftsenheter — bestående av fem raffinaderier och en saftstation — samt att de kvarvarande enheterna sedermera fingo bära ökade årsavskrivningar å egna fasta tillgångar. Följden härav har varit att avskrivningskontot hittills starkt betungats av föremål, som anskaffats före nämnda år. Den långt övervägande delen av det betydande avskrivningsbeloppet för maskiner och inventarier faller enligt styrelsen för närvarande sålunda å dylika föremål. Den ifrågasatta nedskrivningen av tillgångarna skulle sålunda, av de lämnade uppgifterna att döma, avse att anpassa de nu i drift varande anläggningarnas värde efter gällande prisnivå. Därest de föreslagna åtgärderna genomföras, komma de att påverka bolagets kalkyler i så måtto, att manufaktureringskostnaderna minskas med c:a 2 milj. kronor eller 1.63 öre per kilogram raffinad.

I direkt samband med avskrivningsfragan står det även i årets styrelseberättelse framlagda och av bolagsstämman numera godkända förslaget, att bolaget skall återbära ett större belopp till sina aktieägare. Vi kunna icke underlåta att något belysa innebörden av en dylik åtgärd.

Styrelsen angiver år 1920 som det år, då en avgörande vändning inträffade i bolagets avskrivningspolitik. Det bör anmärkas, att detta är var ett av de krisår, under vilket bolaget arbetade under statsgaranti. De år bolaget arbetade under sådan garanti bestämde staten betpris och sockerpris samt iklädde sig garanti för av Kungl. Maj:t godkända kostnader för

*Nedskrivning
av aktie-
kapitalet.*

betornas inköp och förädling. Kungl. Maj:t tillkom det således även att pröva avskrivningarnas belopp. Bolaget gjorde anspråk på betydande avskrivningar, dels avskrivningar i normal, om än ej av bolaget tidigare tillämpad omfattning, dels en mycket hastig avskrivning av anläggningar, som bolaget företog i arbetsbesparande syfte för att kompensera verkningarna av den införda 8-timmarsdagen. Kungl. Maj:t biföll i stort sett dessa anspråk. Man torde ej misstaga sig, om man som huvudsakligt skäl till Kungl. Maj:ts tillmötesgående anger en önskan att befordra en konsolidering av bolaget och därmed en ökad möjlighet för detta att under eventuellt svåra tider upprätthålla sin verksamhet. Ej heller säger man för mycket, om man uttalar, att krisårens avskrivningspolitik skulle mött ett annat mottagande, därest man då kunnat förutse, att resultatet ej skulle komma att stärka verksamheten utan tillfalla aktieägarna. Den avskrivningspolitik, som påbörjades under kristiden, har sedan av bolaget följts.

För aktieägarna innebär den föreslagna transaktionen ingen annan uppoffring, än att aktier, vilkas börsvärde för närvarande är under 50 %, nedskrivs från nominellt 100 kronor till 60 kronor. Samtidigt erhålla aktieägarna i kontanta pengar 15 kronor. Då i själva verket ingen vinst uppkommit i år — nödiga årliga avskrivningar, vilka underlåtit, överstiga den redovisade och till utdelning föreslagna vinsten — utdelar bolaget av sitt kapital ytterligare 2.50 kronor å varje aktie. Den sammanlagda kapitalutdelningen är 23,650,000 kronor eller mer än hälften av det inbetalda aktiekapitalet i de bolag, som på sin tid uppgingo i det nuvarande bolaget. Då några nya aktier ej utgivas, bibehålles varje aktieägare vid den andel i bolaget, som han tidigare innehaft.

Styrelsen uppger, att bolagets ställning, trots den föreslagna kapitalutdelningen, är synnerligen likvid. Villigt skall medgivas, att, då bolaget praktiskt taget är skuldfritt, användandet av en driftskredit på 10—20 milj. kronor viss tid av året för ett bolag med sockerbolagets tillgångar är en överkomlig sak. Men åtgärden betyder dock ett försvagande av bolaget och detta vid en tidpunkt i ej blott bolagets och sockerindustriens liv utan i vårt lands och världens ekonomiska liv, då av varje företag kräves, att det till det yttersta utnyttjar sina möjligheter för att bestå och utöva sin verksamhet samt att göra detta med egen kraft.

*Drift-
koncentra-
tion.*

Såsom framgår av 1930 års sockerutredning, har spörsmålet om lämpligheten av en driftskoncentration inom sockerindustrien tidigare varit ett mycket omstritt ämne. I den undersökning av sockerindustrien, som under år 1912 verkställdes av särskilda sakkunniga, påvisades sålunda bland annat, hurusom sockerindustrien i Danmark företedde en väsentligt högre grad av driftskoncentration än den i Sverige. Nackdelarna för den svenska industrien visade sig i behovet av ett stort fast kapital och ett avsevärt sämre utnyttjande av arbetskraften. De sakkunniga framhöllö vidare, att driften vid de svenska raffinaderierna ej pågingo året runt, vilket däremot vore fallet i Danmark. Denna avsevärda skillnad i driftens intensitet syntes dem giva stöd åt antagandet, att de svenska raffinaderiernas antal vore större än vad som motsvarade behovet. De sakkunniga antogo även, att vissa av bolagets råsockerfabriker på grund av sitt läge i trakter med ofördelaktiga betodlingsförhållanden antingen lämnade ringa eller alls intet driftsöverskott eller ock gingo med förlust.

De sålunda framförda synpunkterna upptogos även av föredragande

departementschefen i hans anförande till statsrådsprotokollet i samband med att beslut fattades om avlåtande av proposition om sänkning av sockertullen. Inom riksdagen restes emellertid ett starkt motstånd mot varje nedläggning av råsockerfabriker. Riksdagen uttalade ock den förväntan, att icke genom bolagets åtgöranden betodlingen bragtes att upphöra inom de områden, från vilka betor för det dåvarande levererades till bolagets fabriker. Rörande raffineringsindustrien däremot gjordes intet uttalande. Detta ställningstagande från riksdagens sida ledde till, att, medan under de följande åren ej mindre än fem raffinaderier nedlades, samtliga bolagets råsockerfabriker bibehölls i verksamhet.

I detta läge befinner sig den svenska sockerindustrien alltjämt. Under det att raffineringsindustrien varit föremål för en kraftig koncentration, företer råsockerindustrien i stort sett samma struktur som i början av århundradet. Redan härav följer med viss sannolikhet, att en ytterligare centralisering av svenska sockerfabriksaktiebolagets raffinadverksamhet ej skulle medföra några mera nämnvärda besparingar. Denna förmodan bekräftas även av de kalkyler och övriga ekonomiska uppgifter, som av bolaget tillhandahållits. En särställning i förevarande hänseende intager dock raffinaderiet i Stockholm. Av bolaget upprättade kalkyler över framställningsskostnaderna för socker därstädes framgår, att vid en tillverkning av 27,143 ton eller en sjundedel av bolagets hela raffinadproduktion ett driftsöverskott av 86,000 kronor eller 0,316 öre per kilogram raffinad skulle uppstå. Om ej hänsyn toges till inkomsten från det frakt-tillägg, som för närvarande debiteras vid leverans från Stockholm, skulle emellertid överskottet utbytas mot ett underskott av c:a 200,000 kronor. I vad mån nämnda frakttillägg även i fortsättningen skall kunna uttagas, är osäkert, enär bolaget redan nu sett sig nödsakat att leverera socker från raffinaderierna i Skåne cif samtliga svenska hamnar längs ostkusten. Då vidare framställningskostnaden för socker är icke oväsentligt högre i Stockholm än vid bolagets övriga raffinaderier föreliggande otvivelaktigt skäl för ett överförande av bolagets hela raffineringsverksamhet till dessa senare. I Stockholmsraffinaderiets tillverkningskostnader ingå emellertid sjöfrakterna för råsockrets transport från fabriker i Roma, Karlshamn och Karpalund till ett betydande belopp, av vilket en avsevärd del kommer att, därest ej nämnda råsockerfabriker nedläggas, i fortsättningen belasta bolagets verksamhet, även om driften vid ifrågavarande raffinaderi upphör. De direkta fördelarna av en dylik åtgärd skulle därigenom ej obetydligt reduceras.

Helt annorlunda är läget inom råsockerindustrien. Driftsresultatet vid de olika råsockerbruken beror i första hand av den avverkade betmängdens storlek, vilken i sin ordning sammanhänger med sockerbetsodlingens omfattning i den omgivande trakten. Härutinnan föreliggande emellertid högst avsevärda skiljaktigheter. Under exempelvis år 1928/1929 växlade betarealerna vid de särskilda fabriker mellan så vida gränser som 817 hektar och 5,071 hektar. De inköpta betmängderna varierade samtidigt mellan 16,400 ton och 135,200 ton. Under sådana förhållanden är det givet, att produktionskostnaden per deciton betor för tillverkning av råsocker efter avdrag av värdet av biprodukterna likaledes skiftar högst avsevärt.

Vad beträffar det sätt, varpå en dylik koncentration av råsockerfabrikationen bör genomföras, ankommer detta givetvis på bolaget självt att avgöra. Uppenbart är emellertid, att, med hänsyn till att även vid en

antagen bettillförsel hos bolaget av ej mindre än 1,4 milj. ton — den största av bolaget någonsin inköpta betmängden per år är 1,35 milj. ton — driften vid en var av fabrikerna i Ängelholm, Genevad, Hälsingborg och Karlshamn lämna ett underskott av 100,000 kronor eller mer, lämpligheten av dessa fabrikers bibehållande starkt kan ifrågasättas. Ej ens om bolaget avstår från erforderliga avskrivningar lämnar driften vid de angivna fabrikerna överskott. Deras andel i de för bolagets samtliga råsockerfabriker gemensamma kostnaderna är på grund av den ringa bettillförsehn relativt låg. Även om fabrikernas nedläggande skulle medföra, att betodlingen i dessa trakter helt upphörde, komme följaktligen driften vid bolagets övriga fabriker att därav ej lida nämnvärt men. Emellertid behöver dessa fabrikers nedläggning icke få till följd betodlingens nedläggning. En ökad bettillförsel till de fabriker, som ligga närmast dem, vilka ifrågasättas till nedläggning, torde medföra sådan vinstökning för dem, att det i allmänhet skulle löna sig att betala de högre frakterna för betornas forsling dit.

Driften av fabriken i Roma torde vara lika oekonomisk som driften vid de fyra nu nämnda fabrikerna. Men situationen är så tillvida olika, att transport av betor från Gotland till någon annan av bolagets fabriker svårigen kan ekonomiskt utföras. En nedläggning av fabriken på Gotland skulle därför sannolikt få till följd en nedläggning av betodlingen på ön. Men betodlingen på Gotland liksom på Öland spelar, så vitt vi kunna bedöma, för befolkningen en stor ekonomisk roll, liksom den av befolkningen omfattas med stort intresse. Den är — naturligtvis med betydande undantag — huvudsakligen en de mindre jordbrukarnas odling och beräknade säkra inkomstkälla. På så sätt är, betodlingens bevarande på öarna i hög grad ett allmänt intresse.

Härtill kommer att på Gotland åtskilligt ännu återstår att göra beträffande täckdikning och annan jordkultur för att öns naturliga förutsättningar för betodling skola komma till sin fulla rätt. Man har därför rätt att hoppas, att arealskördarna så småningom skola ökas och därmed även bettillförsehn till fabriken och dennas ekonomiska resultat.

*Omläggning
av fabriks-
tionsmetod.*

Jämsides med att vi haft under bedömande lämpligheten av en centralisering av sockerfabrikationen till färre antal fabriker av likartat slag hava vi även undersökt förutsättningarna för en driftskoncentration av sockerindustrien i vertikal riktning. I samband därmed hava vi i enlighet med av 1930 års riksdag därom uttalad önskan övervägt möjligheterna för den svenska sockerindustrien att genom omläggning av fabriktionsmetod nedbringa sina tillverkningskostnader. Med anledning av vad därvid framkommit, vilja vi framhålla följande.

Att en koncentration av sockerframställningen ur betorna till endast ett slag av anläggningar skulle medföra vissa fördelar är otvivelaktigt. Transportkostnaderna för mellanprodukterna nedbringas till ett minimum samtidigt med att arbetskraften kan utnyttjas på ett mer tillfredsställande sätt. Tillfälliga störningar i produktionen kunna lättare undvikas, därest hela framställningsprocessen är sammanförd till en fabrik. Till belysning av de gynnsamma verkningarna av en driftskoncentration i vertikal riktning kan framhållas det goda driftsresultatet vid fabriken i Arlöf, varest råsockerbruket kombinerats med ett raffinaderi. Kostnaderna för såväl betornas avverkning, som det erhållna råsockrets raffinering äro där särskilt låga. Å andra sidan följer av att centrali-

**Hamburgnoteringarna å raffinad (Tj. Feinkorn) och vitsocker (Weisszucker)
kronor per 100 kilogram.**

	1 9 2 6		1 9 2 7		1 9 2 8		1 9 2 9		1 9 3 0		1 9 3 1	
	Tj. Feinkorn	Weisszucker	Tj. Feinkorn	Weisszucker	Tj. Feinkorn	Weisszucker	Tj. Feinkorn	Weisszucker	Tj. Feinkorn	Weisszucker	Tj. Feinkorn	Weisszucker
Jan.	25.0	25.0	34.0	33.5	27.5	26.5	20.6	20.1	17.5	16.0	—	11.5
Febr.	25.1	25.4	33.7	33.4	26.5	25.6	19.5	19.6	17.0	15.8	12.4	11.7
Mars	24.1	24.2	32.8	32.4	26.6	25.5	19.8	19.7	16.6	15.0	12.7	12.0
April	24.7	24.2	31.6	31.1	26.5	25.5	19.3	18.8	16.0	14.6	13.4	12.6
Maj	25.7	24.9	31.5	30.7	25.8	24.7	18.4	17.9	15.0	13.4	12.9	11.9
Juni	25.8	24.8	30.4	29.4	25.1	23.6	17.6	17.4	14.6	13.8	12.9	12.0
Juli	26.2	25.1	31.2	28.8	25.5	23.7	19.8	19.0	15.0	12.7	12.9	12.3
Aug.	26.7	25.4	31.2	28.1	25.6	24.2	19.1	18.3	14.7	12.0	12.8	—
Sept.	28.3	26.4	30.6	27.2	24.7	24.1	20.0	19.5	13.8	11.5	12.4	—
Okt.	29.7	27.9	27.4	25.4	23.6	22.2	20.3	19.4	13.5	12.0	13.3	—
Nov.	31.7	29.3	26.5	25.8	21.7	21.2	—	17.9	12.8	12.1	—	—
Dec.	35.7	32.6	27.4	27.0	21.0	21.0	—	17.0	11.9	11.6	—	—

seringen av betavverknigen ej kan drivas hur långt som helst, att en koncentration av sockerindustrien i vertikal riktning leder till en decentralisation av raffinadindustrien. Men denna har nyligen med gynnsamt resultat blivit centraliserad. Det torde därför vara uteslutet att åter decentralisera den. Helt annorlunda ställer sig däremot förhållandet, därest man använder sig av ett enklare förfarande för råsockrets rening vid framställning av konsumtionssocker. Utomlands förekommer sålunda i stor utsträckning, att det framställda råsockret efter att enligt olika metoder hava noggrant tvättats och torkats, vilket vanligen sker vid råsockerfabrikerna, såsom s. k. raffinerat socker eller vitsocker saluföres för konsumtionsändamål. Tillverkningskostnaderna för dylikt socker bliva jämförelsevis låga.

En dylik omläggning av fabriktionsmetod skulle här i Sverige medföra en sänkning av det svenska sockrets kvalitet, vilken för närvarande åtnjuter ett synnerligen gott anseende. Detta behöver möjligen i och för sig ej betyda så mycket, då priserna för olika slag av konsumtionssocker, avsett att användas för samma ändamål, trots växlande kvalitet ofta i den internationella handeln ej skilja sig så avsevärt från varandra. Omstående tablå, som anger världsmarknadsnoteringarna å visst slag av raffinerat socker och vitsocker, kan i detta hänseende anses belysande. Den synes ge vid handen, att de båda angivna slagen av konsumtionssocker äro i det närmaste lika begärliga i den internationella handeln. I flera länder förekommer det även, att vitsocker och raffinerat socker säljas jämsides med varandra, utan att någon åtskillnad göres. Exempelvis i Danmark saluföres sålunda till ett enhetligt pris och under gemensam benämning »Stødt Melis» med märket Lff såväl raffinerat socker som vitsocker, vilket framställts direkt vid råsockerfabrikerna medelst en särskilt omsorgsfull tvättning och torkning av råsockret. Pri-

set a dylikt socker i Danmark har tämligen nära följt noteringen å krossmelis i Sverige. Enär tillverkningskostnaden för det danska vitsockret beräknas vara c:a 3 öre lägre än kostnaderna för raffinerat socker av jämförlig kvalitet, har givetvis den danska sockerindustrien haft en betydande fördel av sin vitsockerproduktion. Det synes även föreligga en viss tendens till densamma ytterligare utvidgning.

En övergång för den svenska sockerindustriens del till framställning av vitsocker kan därför synas vara lockande. Vi hava emellertid, sedan från svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag inhämtats yttrande i frågan, erhållit svar, att bolagen på anförda skäl, finna en omläggning av den svenska sockerproduktionen i ovannämnd riktning ej önskvärd. De skäl, som kunna anföras mot en omläggning, äro följande.

För närvarande utgöres den svenska sockerproduktionen till c:a 40 % av s. k. hårt socker eller topp- och bitsocker. I Danmark utgör motsvarande tal 10 å 15 %. Med den prisskillnad, som i Sverige kan upprätthållas mellan bitsocker och strösocker, blir tillverkningen av det förra jämförelsevis ekonomiskt gynnsam. Enär till hårt socker användes endast den bästa raffinaden, måste tillverkningen av dylikt socker kombineras med framställning av annat raffinerat socker i viss omfattning. Därest man önskar bibehålla tillverkning av hårt socker vid dess hittillsvarande storlek, kan därför framställningen av raffinerat strösocker av tekniska skäl ej beskäras alltför mycket, utan torde enligt vad de svenska sockerfabriksaktiebolagen uppgivit, böra uppgå till minst 40 % av den nuvarande tillverkningen i Sverige av konsumtionssocker. För vitsockerproduktionen skulle alltså återstå endast c:a 20 % eller i runt tal 40,000 ton. För en produktion av vitsocker i dylik omfattning skulle emellertid erfordras, att åtminstone vid 4 råsockerfabriker särskilda anordningar infördes, vilka med ledning av de danska förhållandena kunna beräknas draga en kostnad av 1 milj. kronor per fabrik. Därjämte bleve ett av landets raffinaderier överflödigt. Den vinst, som skulle uppstå å vitsockertillverkningen därigenom, att de direkta framställningskostnaderna nedbragtes, reducerades sålunda högst väsentligt. Därtill kommer, att starka tvivel yppats från ledningarna i de båda bolagen om, att vitsocker skulle kunna vinna insteg hos den svenska allmänheten. Förhållandena i Danmark äro icke jämförliga med våra. Det danska vitsockrets införande på marknaden betydde en förbättring från det hittills allmänt använda pudersockret. I Sverige skulle införandet av vitsocker betyda, att en hittills använd högre kvalitet socker raffinerad utbyttes mot en lägre kvalitet, vilket ej minst med tanke på de svenska konsumenternas anspråk och vanor torde komma att möta betydande svårigheter. Under sådana förhållanden synes det näppeligen föreligga tillräckligt starka skäl att påyrka en allmän omläggning av fabrikationen i angiven riktning. Frågan synes dock vara av den betydelse, att bolaget bör upptaga till prövning, huruvida ett försök i mindre skala kan anordnas. Ett dylikt försök är även motiverat av den anledning, att det förefaller anmärkningsvärt, att oaktat de svenska konsumenterna allmänt ställa synnerligen stora krav på varans kvalitet samt det svenska sockret vitsordas genomgående vara bättre än det utländska, denna omständighet likväl ej kunnat utnyttjas i form av överpris å svenskt socker i annan mån än som skett. Det överpris, som för närvarande uttages i Sverige för det svenska sockret, är nämligen ej

högre än det motsvarande överpris, som den danska industrien uttager å sin inhemska marknad, ehuru det svenska sockret är avsevärt bättre till sin kvalitet och konkurrensen i de båda länderna gör sig gällande från samma håll.

Beträffande transportkostnaderna bör man skilja mellan å ena sidan frakterna för raffinerat socker, vilka framför allt betingas av konkurrenshänsyn, och å andra sidan övriga transportkostnader, vilka åtminstone i huvudsak sammanhänga med bolagets inre organisation. Raffinadfrakterna, vilka för svenska sockerfabriksaktiebolagets del delvis motvägas av frakttillägg vid expedition av socker från vissa orter, varest nederlag upplagts, hava under senare år tilltagit rätt avsevärt beroende dels på den utländska konkurrensen, till följd varav bolaget bland annat sett sig nödsakat sälja sockret cif ett flertal hamnar längs landets kust, men dels även på den inbördes konkurrensen mellan de båda svenska sockerfabriksaktiebolagen. Denna sistnämnda konkurrens har särskilt under senare tid blivit mycket intensiv och torde för båda bolagen medföra rätt betydande kostnader.

Vad de övriga transportkostnaderna beträffar, redovisas de av svenska sockerfabriksaktiebolaget till ett belopp av c:a 3 milj. kronor. Tages därjämte hänsyn till betodlarnas fraktutgifter för betor och betmassa eller c:a 1 milj. kronor, skulle alltså fraktkostnaderna för råsockerfabrikationen vid svenska sockerfabriksaktiebolaget utgöra c:a 4 milj. kronor eller 40 öre per deciton betor. Dessutom tillkomma åtskilliga andra fraktutgifter för råsockerfabrikationen, såsom kostnaderna för transport av kol, förbrukningsartiklar m. m. För år 1925 redovisas för samtliga betfraktande järnvägar i landet en inkomst av samtliga transporter för råsockertillverkningen av c:a 5 milj. kronor. Av nyssnämnda belopp 5 milj. kronor kommo 3,8 milj. kronor eller 76 % å enskilda banor. Fraktnedsättningar hava redan medgivits av järnvägarna. Möjligen bli järnvägarna tvungna till ytterligare nedsättningar för att möta en även på detta område spirande konkurrens från bilarna. Men industriens behov av järnvägarnas bestånd och dessas ömtåliga ekonomiska läge gör förklarligt den varsamhet, med vilken bolaget synes utnyttja sin starka ställning i förhållande till dem.

Under vårt utredningsarbete ha vi funnit, att de båda bolagen genom inbördes konkurrens förorsaka varandra en del förluster. Visserligen hållas samma priser, men förlusterna förorsakas därigenom, att i konkurrensyfte kunderna befrias från tidigare debiterade frakttillägg, fraktbidrag lämnas, där så ej förut skett, nya nederlag, vilka alltid draga kostnader, inrättas m. m. Man bör förvänta att en uppgörelse träffas mellan bolagen, så att båda kunna reservera sina krafter för industriens upprätthållande i den hårda konkurrensen från utlandet.

Denna i all industri dryga utgiftspost har givetvis varit föremål för vår särskilda uppmärksamhet. I betraktande har bland annat kommit tjänstemännen och de årsanställda arbetarna vid råsockerfabrikerna, vilka i medeltal äro i drift endast under c:a halvannan månad av året. För närvarande äro i genomsnitt å varje dylik fabrik mellan kampanjerna normalt anställda ett 10-tal tjänstemän samt ett 60-tal arbetare, vilka senare i huvudsak äro sysselsatta med underhållsarbeten samt att för-

Transportkostnader.

Konkurrensen mellan bolagen.

Avlöningar och arvoden.

bereda den kommande kampanjen. Vid jämförelse med förhållandet i andra länder kan ingen anmärkning göras mot detta antal. För exempelvis den danska råsockerindustriens vidkommande uppgives sålunda antalet tjänstemän och årsarbetare per fabrik vara c:a 10 resp. 100. Emellertid producera de danska fabrikerna i genomsnitt ungefär dubbelt så mycket som de svenska, vartill även kommer att i Danmark en betydande arbetsstyrka under våren och sommaren äro sysselsatta med underhållsarbeten å de till de olika fabrikerna hörande decauville-banorna. Även om sålunda förhållandena inom den svenska industrien ej giva anledning till anmärkning, hava vi likväl med hänsyn till den högt utvecklade teknik, som i övrigt kännetecknar driften i de svenska sockerfabrikerna, samt de möjligheter, som förefinnas till arbetsbesparande åtgärder av olika slag, ej kunnat underlåta att framhålla önskvärdheten av, att denna organisationsfråga upptages till ingående prövning av bolaget. Vidare anse vi oss böra påpeka den överorganisation, som består i att ännu bibehållas en del fabriksdirektörer som ett mellanled mellan fabriksdisponenterna och bolagets verkställande ledning. Det är önskvärt, att den påbörjade avvecklingen av denna anordning påskyndas.

Vad angår till bolagets funktionärer och arbetare utgående löner och arvoden, äro dessa enligt vår mening i allmänhet tilltagna i överkant, om jämförelse göres med vad som kan anses gängse inom liknande företag. Särskilt gäller detta till styrelsens nio medlemmar utgående arvoden och tantieme. I allmänhet har till dem utbetalats ett belopp av tillhoppa omkring 200,000 kronor om året, — ungefär hälften arvode och hälften tantieme — vilket förefaller anmärkningsvärt. Vid årets bolagsstämma har på styrelsens förslag en reduktion av arvoden vidtagits, och det har upplysts, att styrelsens medlemmar frivilligt avstått från sitt tantieme. Det är därför att hoppas, att bestående och avsevärda minskningar komma att vidtagas. Även de till tjänstemännen utgående lönerna synas i vissa fall vara höga. Vad kampanjarbetarnas löner angår, har i den föregående utredningen visats att de sedan tiden före kriget stegrats mycket kraftigt. För närvarande uppgår de till mer än dubbla beloppet av lantarbetarlönen i motsvarande trakter. Även om denna löneklyfta i allmänhet har sin motsvarighet inom allt arbete i industri och jordbruk, lär det med hänsyn till att arbetarna vid råsockerfabrikerna, vilka i stor omfattning hava sin huvudsakliga sysselsättning inom jordbruket, ofta även under sin anställning i industrien utföra ett arbete fullt jämförligt med det, som åvilar arbetarna å betfälten, ej kunna bestridas, att löneskillnaden på här förevarande område medför särskilda olägenheter. Arbetets olika värdesättning inom sockerindustri och sockerbetsodling bidrager sålunda bland annat att försvåra ett samförstånd mellan dessa för varandra nödvändiga led inom sockerfabrikationen. Dessa svårigheter framträda givetvis särskilt starkt vid nedåtgående konjunkturer, därest verkningarna därav, som fallet för närvarande synes vara, medföra, att löneklyftan vidgas.

Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag.

*Nedläggande
av råsocker-
fabrikationen
i Mellan-
Sverige.*

Vad därefter mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag angår, har detta bolag, såsom redan framhållits, ej avlämnat uppgifter rörande råsockerfabriken i Lidköping. Betodlingen i Västergötland, som fortgått sedan år 1904, har även under obestriddigen gynnsamma år ej nått någon

nämnevård omfattning — den största betareal som uppnåtts var under år 1921, då den omfattade 435 hektar. Det synes därför tämligen utsiktslöst att vänta, att den kommer att få tillräcklig omfattning för att råsockerfabriken i Lidköping skall bli räntabel även med de blygsammaste anspråk på ränta och avskrivningar. Någon anledning för statsmakterna att vid bedömande av den svenska sockernäringsens betingelser samt dess behov av stöd taga hänsyn till råsockerfabrikationen i Västergötland föreligger därför ej. Detsamma gäller i viss mån om råsockertillverkningen i Östergötland. Sockerbetsodlingen är där visserligen av större omfattning, men har dock under åren efter kriget trots ett erkännansvärt arbete från bolagets sida för att väcka intresse för odlingen stadigt avtagit och för de senaste åren uppgått till endast mellan 800 och 900 hektar. Kvantiteten betor vid fabriken i Linköping har därför under de senaste åren i regel ej överstigit 20,000 ton. Produktionskostnaderna uppgå vid nämnda betmängd samt med hänsyn tagen till erforderliga avskrivningar till ett belopp, som endast obetydligt skiljer sig från produktionskostnaden vid svenska sockerfabriksaktiebolagets minst lönande råsockerfabrik. Råsockerfabrikationen i Linköping innebär därför under nuvarande förhållanden en belastning av mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag. Den sociala betydelsen av sockerbetsodlingen i Östergötland torde även vara jämförelsevis ringa. Odlingen ifråga bedrivs i regel av större jordbrukare å relativt obetydliga arealer och utan att dessa äro inlagda i ordnad växtföljd.

Vad däremot råsockerfabriken i Mörbylånga beträffar, ligga förhållandena något annorlunda till. Visserligen lämnar driften även vid denna fabrik ett resultat, som endast är obetydligt bättre än Linköpingsfabrikens, men betodlingen i denna landsdel har dock en väsentligt större omfattning än i Östergötland. Efter världskriget och intill de senaste åren har sålunda den med sockerbetor odlade arealen i Kalmar län varje år uppgått till c:a 2,000 hektar. Odlingen ifråga omfattas på sina håll, särskilt å södra Öland, med stort intresse och har fått en stor betydelse för ortens befolkning. Otvivelaktigt har den även bidragit till jordbrukets uppryckning. Särskilt har genom sockerbetsodlingen de goda förutsättningarna för en intensivare jordbruksdrift i Mörbylångadelen kommit till sin fulla rätt. Då vidare Öland för närvarande är synnerligen vanlottat på industrier, varest befolkningen beredes tillfälle till behövliga arbetsförtjänster, synes det vara ett allmänt intresse att ifrågavarande råsockerfabrik såvitt möjligt hålles i gång.

Kap. 3. Den svenska sockernäringsens tullskydd.

Tullsatsen för raffinerat socker utgör för närvarande 10 öre per kilogram. Detta tullskydd utnyttjas till fullo av den inhemska sockerindustrin, som enligt vad förut framhållits även är i stånd att uttaga ett överpris för sitt socker. I samband med sockertillverkningen erhålles emellertid jämväl andra produkter, som äro tullbelagda. Den viktigaste av dessa biprodukter är melass, för vilken uttages en tull av 5 öre per kilogram. Denna tull har för närvarande sin största betydelse som avsättningsskydd, i det den försvårar importen av utländsk melass och underlättar avsättningen av inhemska vara. Under nuvarande tryckta

Den inhemska sockernäringsens totala tullskydd.

foderpris torde sålunda det effektiva prisskyddet av nämnda tull kunna uppskattas till högst 3.5 öre per kilogram. Melassutbytet vid tillverkning av 100 kilogram raffinerad av inhemska sockerbeter beräknas till c:a 25 kilogram, varav $\frac{2}{3}$ utvinnes i samband med råsockertillverkningen och återstoden vid råsockrets raffinering. Sockerindustriens tullskydd på grund av melasstullen blir sålunda $0.25 \cdot 3.5 = 0.875$ öre per kilogram tillverkad raffinad. Förutom melass erhålles vid råsockrets raffinering även mindre mängder matsirap. Produktionen därav, som uppgår till mellan 400 och 500 ton årligen eller knappt 0.3 kilogram per 100 kilogram socker, åtnjuter ett tullskydd av 5 öre per kilogram, vilket helt utnyttjas. Per kilogram raffinerad utgör sålunda sistberörda skydd 0.015 öre. Den svenska sockerindustriens samlade tullskydd kommer sålunda att under angivna förutsättningar uppgå till $10 + 0.875 + 0.015 = 10.89$ öre eller i runt tal 10.9 öre per kilogram tillverkad raffinad.

*Tullskyddets
fördelning å
raffinerings-
industri och
råsocker-
fabrikation.*

På grund av den konkurrens, som enligt vad tidigare pavisats, föreligger mellan svenskt och utländskt råsocker, möter det inga särskilda svårigheter att uppdelna nyssnämnda tullskydd å raffineringsindustri och råsockerfabrikation. Det skydd, som raffineringsindustrien åtnjuter, består nämligen dels i den skillnad, som föreligger mellan tullsatserna å raffinerat socker och råsocker (10 resp. 7 öre per kilogram), dels i tullskyddet för vid råsockrets raffinering erhållen melass och sirup. Det är emellertid att märka, att för framställning av 100 kilogram raffinad för närvarande erfordras i genomsnitt c:a 110 kilogram råsocker. För enbart svenskt råsocker är motsvarande tal något lägre och för utländskt råsocker i allmänhet något högre. Raffineringsindustriens tullskydd blir sålunda per kilogram raffinad $10 + 3.5 \cdot 0.063 + 5 \cdot 0.003 - 7 \cdot 1.1 = 2.6$ öre. Skillnaden mellan sockerindustriens totala tullskydd 10.9 öre och nyssnämnda belopp 2.6 öre eller 8.3 öre utgör den svenska råsockerindustriens tullskydd per kilogram raffinad, vilket omräknat per kilogram råsocker blir drygt 7.5 öre. Därav belöpa sig 7 öre på råsockertullen och återstoden på melasstullen $\left(\frac{3.5 \cdot 0.167}{1.1} = 0.53 \right)$.

*Fördelning av
råsockerfabri-
kationens tull-
skydd å in-
dustri och
sockerbets-
odling.*

Vad angår frågan om fördelningen av råsockerfabrikationens tullskydd å industri och betodling bör till en början erinras därom, att sockerbetsodlingen i Sverige på grund av höga transportkostnader vid import av utländska betor åtnjuter ett naturligt skydd gentemot främmande konkurrens med i det närmaste prohibitiv verkan. Det kan förövrigt framhållas att en mellanfolklig handel med sockerbeter förekommer endast undantagsvis, såsom mellan Nederländerna och dess grannländer, varest de talrika kanalerna möjliggöra billiga transporter. Då därtill kommer att i Sverige betodlingen åtnjuter ett tullskydd av 1 krona för råa och 5 kronor för torkade betor, är det utan vidare klart, att konkurrens med utländska betor å den svenska marknaden ej kan förekomma. Den svenska råsockerindustrien är emellertid bunden vid sockerbeter som råvara. Betodlarna å sin sida kunna icke vinna avsättning för sina betor å annat håll än till sockerindustrien. Bränneriindustriens behov av sockerbeter är ytterst obetydligt och inskränker sig till 4,000 å 5,000 ton om året. Till utfodring användes ej heller sockerbeter i någon större omfattning. Enär sålunda råsockerindustrien och sockerbetsodlingen i Sverige äro nödvändigt förenade med varandra, så att

den ena näringsgrenens existens förutsätter den andras uppehållande, är det omöjligt avgöra, huru stor del av det gemensamma tullskyddet, som tillkommer vardera näringsgrenen. Vissa beräkningar kunna dock verkställas, vilka äro ägnade att ur olika synpunkter belysa hithörande förhållanden.

Med anledning av förhållandena i Danmark utförde sålunda på sin tid tull- och traktatkommittén beräkningar i sådant syfte. Kommittén anförde »att betodlarna i vårt land icke kunnat utnyttja här gällande råsockertull till större del än högst vad som motsvarar skillnaden i betpriserna i Sverige och Danmark med tillägg av den danska råsockertullen». Enär ifrågakommande skillnad i betpriserna per 100 kilogram råsocker beräknades utgöra 1 krona 77 öre samt den effektiva råsockertullen efter år 1908 var 95 öre per 100 kilogram, skulle alltså de svenska betodlarna med högst 2 kronor 72 öre kunnat utnyttja dåvarande råsockertull i Sverige, vilken var 10 kronor per 100 kilogram. Använder man samma beräkningsmetod men utgår från förhållandena under år 1929, innan sålunda den svenska staten lämnat odlingen extra stöd, skulle de svenska betodlarna — om hänsyn toges till att de danska odlarna erhålla betmassa gratis men samtidigt äro skyldiga betala betfröet — under sistnämnda år ha kunnat tillgodonjuta ett effektivt tullskydd av c:a 3 kronor per 100 kilogram råsocker eller c:a 45 öre per deciton betor. Emellertid bör det framhållas, att även om det anförda beräkningssättet må anses användbart för att belysa tullskyddets olika storlek för den svenska och den danska sockerbetsodlingen vid tiden före kriget, då tämligen stabila förhållanden voro rådande, samma beräkningsmetod för närvarande med nu förekommande hastiga prisförskjutningar samt även eljest inträffade störningar kan leda till missvisande resultat. Omnämnas bör även att det danska betpriset för närvarande utgår i proportion till sockerpriset samt att betodlarna därjämte åtnjuta viss del av sockerindustriens vinst. Att genom jämförelse av betpriserna och råsockertullarna kunna bedöma betodlingens tullskydd i de båda länderna synes därför icke möjligt.

En metod för beräkning av betodlingens andel av sockerindustriens tullskydd, som torde föresvävat betodlarna och sockerindustrien vid nu gällande odlingskontrakts ingående, är att utgå från betpriset andel i sockerpriset och anse att tullskyddet fördelar sig i samma proportion på betodlingen. För denna metod talar bland annat att tullskyddet i huvudsak innebär en förbättring av sockerpriset och fördelningen av tullskyddet på olika intressenter bör därför följa samma regler som fördelningen av sockerpriset. Enligt gällande kontrakt utgör grundpriset för betor med 16 % sockerhalt 6.24 gånger sockerpriset — 6.5 gånger sockerpriset efter avdrag av 4% — vartill kommer ett tillägg av 12 öre för betor med normal sockerhalt (17.2 %). Räknar man med att av 1 deciton betor med normal sockerhalt erhållas i runt tal 14 kilogram socker, skulle grundpriset uppgå till 624 delat med 14 eller 44.6 % av sockerpriset. Därjämte utgör tillägget för sockerhalten c:a 1 öre per kilogram socker, vilket motsvarar c:a 3 à 4 % av sockerpriset. Tillhoppa uppgår alltså betpriset till c:a 48 % av sockerpriset. I gällande odlingskontrakt stipuleras även, att ändringar i tullsatserna å socker och melass delas lika mellan bolagen och betodlarna. Med sist angivna beräkningsmetod komme betodlingens tullskydd att vara 5.2 öre per kilogram raffinerat inhemskt socker eller 73 öre per deciton betor. Per kilogram

råsocker bleve betodlingens tullskydd 4.7 öre, varför alltså å råsocker-industrien skulle belöpa sig endast 2.8 öre.

Man kan även anföra en tredje beräkningsmetod, som ur en annan synpunkt vore ägnad att belysa tullskyddets betydelse för de olika leden i råsockerfabrikationen. Av den lämnade redogörelsen framgår, att råsockerindustriens produktionskostnader, däri inräknade även utgifterna för betinköpen, ej bliva täckta av inkomsterna från de erhållna produkterna. Vid en betmängd av 1 milj. ton och ett råsockerpris av 21.8 öre per kilogram redovisar sålunda svenska sockerfabriksaktiebolaget ett underskott å råsockerfabrikationen, som, om hänsyn toges till av oss tidigare förordade korrigeringar uppgår till 34.2 öre per deciton betor eller tillhopa 3.42 milj. kronor. Betpriset förutsättes utgöra 1 krona 99 öre per deciton. Därest fabrikationen helt nedlades, skulle bolaget alltså vara belastat med vissa fasta kostnader till ett årligt belopp av 6.7 milj. kronor. Genom sockerfabrikationens uppehållande i angiven omfattning förbättras sålunda industriens driftsresultat med 3.28 milj. kronor eller 32.8 öre per deciton betor, vilket motsvarar c:a 2.1 öre per kilogram råsocker. Nämda belopp utgör sålunda råsockerindustriens förmån av tullskyddet vid ett råsockerpris av 21.8 öre per kilogram, ett betpris av 1 krona 99 öre per deciton samt en betmängd av 1 milj. ton. Återstoden av råsockerfabrikationens tullskydd eller 5.4 öre per kilogram råsocker kan anses högst tillgodokomma sockerbetsodlingen. Tilläggas bör, att den omständigheten, att bolaget för kommande år ämnar nedbringa sina kostnader genom att reducera avskrivningarna, ej utövar något inflytande å beräkningarnas resultat.

Statens inkomster av sockertullarna.

Vid sidan av att de enskilda intressenterna i sockernäringsen tillföras betydande fördelar av rådande tullar å olika sockerindustriella produkter åtnjuta även staten betydande inkomster därifrån. Under senare år ha nämligen importerats årligen i genomsnitt c:a 20,000 ton konsumtionssocker med en tull av 10 öre per kilogram, 66,000 ton råsocker med en tull av 7 öre per kilogram, 2,000 ton melass med en tull av 5 öre per kilogram samt 17,000 ton sirup med en tull av likaledes 5 öre per kilogram. Per ton räknat bliva angivna tullsatsen resp. 100 kronor, 70 kronor, 50 kronor och 50 kronor. Statens inkomster därav utgöra alltså $20,000 \cdot 100 + 66,000 \cdot 70 + 2,000 \cdot 50 + 17,000 \cdot 50 = 7.6$ milj. kronor. Enligt vad tidigare påvisats utgör raffinadindustriens och råsockerfabrikationens tullskydd per ton raffinad räknat 26 kronor resp. 83 kronor. Raffinadindustriens och råsockerfabrikationens inkomster till följd av tullskyddet uppgå följaktligen vid antagande av inhemsk raffinadtillverkning av 210,000 ton, varav 150,000 ton av inhemskt råsocker, till $210,000 \cdot 26 = 5.5$ milj. kronor resp. $150,000 \cdot 83 = 12.4$ milj. kronor. Tillhopa uppgå statens och de enskilda intressenternas inkomster av sockertullarna till $7.6 + 5.5 + 12.4 = 25.5$ milj. kronor. I detta belopp ingå statsinkomsterna med 29.8 %, raffineringsindustrien med 21.5 % samt råsockerfabrikationen med 48.7 %. Det nuvarande tullskyddet i avseende å sockerproduktionen är sålunda till nära en tredjedel av fiskalisk karaktär samt utgör till drygt en femtedel ett rent industriskydd. Knappt hälften av tullarna äro att anse såsom ett blandat jordbruks- och industriskydd.

Bilaga D.

Sveriges import och export av socker, sirap och melass under åren 1927, 1928 och 1929.

Stat. nr	Varuslag	1927				1928				1929			
		Import		Export		Import		Export		Import		Export	
		kg.	kr.	kg.	kr.	kg.	kr.	kg.	kr.	kg.	kr.	kg.	kr.
	<i>Socker</i>	113,279,546	29,395,877	11,740	8,991	93,919,596	22,984,366	16,188	10,916	143,850,335	26,746,602	49,588	24,066
158 A	raffinerat: bit-	1,545,816	560,211	6,336	4,918	7,411,854	2,492,467	6,689	4,808	2,714,542	760,203	14,131	7,964
B	kandi-	42,169	18,295	—	—	48,677	18,693	—	—	42,845	15,659	—	—
C	krossat	10,111,529	3,360,745	3,543	2,645	22,552,803	6,602,511	5,823	3,638	16,665,160	3,920,970	29,479	13,188
D	topp-	113,597	44,119	1,861	1,428	541,630	188,693	3,676	2,475	226,281	64,324	3,371	1,899
E	annat.....	103,172	58,216	—	—	76,087	44,671	—	—	88,594	44,121	2,607	1,015
	oraffinerat:												
	polariserande mer än 98 % :												
159 A	betsocker	—	—	—	—	59,156	13,014	—	—	—	—	—	—
	polariserande högst 98 % :												
160 A	betsocker	58,239,408	14,047,767	—	—	22,343,767	4,750,678	—	—	52,924,161	9,539,855	—	—
B	rörsocker.....	43,119,879	11,298,994	—	—	40,885,622	8,873,639	—	—	71,186,498	12,397,195	—	—
C	annat	3,976	7,530	—	—	—	—	—	—	2,254	4,275	—	—
161 A	<i>Sirap</i>	17,291,853	5,301,372	282	225	19,168,473	6,030,615	269	210	17,118,241	4,850,009	235	182
161 B	<i>Melass</i>	2,770,237	144,878	—	—	6,162,873	595,124	—	—	2,084,827	193,168	—	—

Bilaga E.

Sveriges import och export av socker, sirap och melass under åren 1930 och 1931.

Stat. nr	V a r u s l a g	1 9 3 0				1 9 3 1			
		Import		Export		Import		Export	
		kg.	kr.	kg.	kr.	kg.	kr.	kg.	kr.
	Socker	85,309,804	13,756,924	82,088	34,760	84,543,359	10,307,094	67,209	26,780
	polariserandehögst 98 %:								
283	betsocker	34,604,384	5,293,283	—	—	59,063,899	6,443,383	—	—
284	annat	29,561,606	4,335,462	—	—	6,657,532	795,522	—	—
	polariserande mer än 98 %:								
285	bit-	2,711,996	643,195	21,875	10,697	2,487,197	477,749	15,911	7,239
286	krossat eller pulveriserat	18,181,927	3,402,200	55,578	22,545	16,085,173	2,520,765	47,229	18,003
287	annat	249,891	82,784	4,635	1,518	249,558	69,675	4,069	1,538
288	Sirap	16,326,176	4,126,023	404	161	16,712,316	3,612,553	2,797	978
289	Melass	260,111	21,452	—	—	4,848	1,013	2,298,500	32,759

Bilaga F.

Medelpriser per månad för svenskt och tjeckoslovakiskt socker, kronor per 100 kilogram.

(Priset å krossmelis avser svenska sockerfabriksaktiebolagets priskurantpris med avdrag av skatt och grossistrabatt. Priset å tjeckoslovakiskt s. k. »Feinkorn» avser världsmarknadsnoteringen därå fob. Hamburg, vilken hämtats ur tidskriften »Wirtschaftsdienst».)

M å n a d	K r o s s m e l i s						Tjeckoslovakiskt »Feinkorn»						Skillnad mellan det svenska sockerpriset och ifrågasvarande notering					
	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1926	1927	1928	1929	1930	1931
Januari	38.1	46.3	40.2	34.3	30.6	25.0	25.2	34.3	27.9	21.8	17.7	12.7	12.9	12.0	12.3	12.5	12.9	12.3
Februari	37.3	46.5	38.9	34.4	30.3	25.0	25.5	34.0	26.8	20.5	17.1	12.6	11.8	12.5	12.1	13.9	13.2	12.4
Mars	36.2	46.7	40.7	33.9	29.7	25.2	24.6	33.1	26.9	20.6	16.8	13.0	11.6	13.6	13.8	13.3	12.9	12.2
April	37.3	45.0	40.8	32.5	29.0	25.9	25.0	31.9	26.8	19.6	16.2	13.6	12.3	13.1	14.0	12.9	12.3	12.3
Maj	38.8	44.8	40.0	31.6	27.8	25.8	25.9	31.7	26.5	18.7	15.3	13.2	12.9	13.1	13.5	12.9	12.5	12.6
Juni	37.2	43.1	38.1	30.6	27.9	25.9	26.0	30.7	25.3	18.6	14.8	13.0	11.2	12.4	12.8	12.0	13.1	12.9
Juli	38.3	43.7	37.1	33.7	27.2	26.4	26.1	31.0	25.4	20.8	15.2	13.3	12.2	12.7	11.7	12.9	12.0	13.1
Augusti	38.2	44.9	37.7	33.6	26.9	25.4	26.3	31.1	25.9	21.1	15.0	¹ 12.5	11.9	13.8	11.8	12.5	11.9	12.9
September	40.2	45.7	37.2	34.7	26.5	25.3	27.3	30.9	25.4	21.6	14.1	² 11.6	12.9	14.8	11.8	13.1	12.4	13.7
Oktober	40.8	41.7	35.7	33.0	26.4	27.3	28.7	26.8	23.9	20.7	13.7	² 13.2	12.1	14.9	11.8	12.3	12.7	14.1
November	42.5	38.6	35.0	31.2	26.8	27.2	30.0	26.9	22.1	18.6	13.2	13.6	12.5	11.7	12.9	12.6	13.1	13.6
December	45.5	39.3	34.3	30.7	25.0	26.5	33.0	27.8	21.4	18.2	12.3	¹ 14.6	12.5	11.5	13.2	12.5	12.7	11.9

¹ 5 noteringar. — ² 2 noteringar.

Bilaga G.**Medelpriser per år för svenskt socker, öre per kilogram.**

(Priset avser svenska sockerfabriksaktiebolagets priskurantpris å krossad melis, K 5).

1907.....	54.0	1916.....	56.0	1925.....	58.5
1908.....	54.6	1917.....	56.5	1926.....	52.2
1909.....	55.6	1918.....	70.0	1927.....	54.0
1910.....	59.6	1919.....	99.9	1928.....	45.9
1911.....	57.6	1920.....	126.8	1929.....	36.3
1912.....	59.8	1921.....	128.4	1930.....	28.9
1913.....	54.4	1922.....	118.3	1931.....	26.9
1914.....	52.1	1923.....	83.3		
1915.....	53.0	1924.....	75.9		